

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський національний технічний університет

Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

Методика викладання у вищій школі

Методичні рекомендації
для здобувачів другого (магістерського) освітньо-наукового рівня

Кропивницький – 2023

Методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни «Методика викладання у вищій школі» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Укладачі: доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, к. пед. н. Барабаш В. А. , старший викладач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи Римар С. П.

Кропивницький: ЦНТУ. 2023. 60 с.

Методичні рекомендації схвалено на засіданні кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи.

Протокол від “——” серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи

_____(Василь ОРЛИК)

Декан економічного факультету

_____(Наталія ШАЛІМОВА)

©ЦНТУ, 2023 рік

©Барабаш В. А. 2023 рік

Мета та завдання навчальної дисципліни «Методика викладання у вищій школі»

Нові суспільні виклики вимагають модернізації освітньої системи з метою забезпечення високого рівня якості вищої освіти на основі збереження її фундаментальності та відповідності перспективним потребам особистості, суспільства, держави. У сучасних умовах реформування системи освіти України набула актуальності проблема профпідготовки фахівців. Її розв'язання полягає у збереженні та примноженні національних освітніх традицій, відкритості зарубіжному досвіду, втіленні перспективних технологій розвитку, навчання, викладання у ЗВО. У цьому процесі особливої актуальності набувають методика, методи, технології та техніки викладання дисциплін у ВШ.

Курс «Методика викладання у вищій школі» забезпечує засвоєння студентами основних принципів, методів, форм організації, технологій виховної, навчальної, організаторської діяльності викладача вищої школи.

Зміст дисципліни включає: 1) теоретичні засади методики викладання у вищій школі; 2) специфіку методів викладання у структурі процесу навчання у вищій школі; 3) психолого-педагогічні умови впровадження освітніх технологій викладання у вищій школі; 4) методичні основи викладання у вищій школі; 5) методологічні основи викладання у вищій школі; 6) дидактичні основи управління навчально-творчою діяльністю студентів.

Мета курсу «Методика викладання у вищій школі» – підготовка здобувачів вищої освіти до виконання обов'язків викладача ЗВО, проведення науково-пошукової роботи та до керівництва дослідницькою роботою студентів; виховання у магістрів прагнення до саморозвитку та самовдосконалення.

Завдання:

- формування теоретичних уявлень про МВ у ВШ як навчальну дисципліну, її мету, завдання; ознайомлення з поняттями, категоріями, методами, технологіями МВ у ВШ; з'ясування її місця в системі наук;
- висвітлення особливостей методів викладання у ВШ;
- ознайомлення зі структурою і змістом навчального процесу у ЗВО;
- оволодіння педагогічними формами освітньої взаємодії зі студентами;
- оволодіння основами педагогічної майстерності;
 - формування навичок планувати, організовувати та аналізувати різноманітні види навчальних і позааудиторних занять. Використовувати найбільш ефективні методи навчання, виховання і розвитку студентів;
- набуття початкового досвіду ведення науково-методичної роботи;
- ознайомлення з кращим педагогічним досвідом викладачів ЗВО України та інших країн світу;
- апробування найбільш ефективних прийомів і методів навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

Знати:

- критерії відбору, принципи структурування змісту навчального курсу у вищій школі;
- сучасні інтерактивні методи навчання студентів;
- форми організації навчання студентів;
- норми, критерії оцінювання знань, умінь студентів, повідомлення їм та отримання від них зворотнього зв'язку;
- специфіку застосування новітніх освітніх технологій у вищій школі;
- психологічні особистісні якості викладача ВШ, професійні вимоги до нього.

Уміти:

- планувати та організовувати навчальний процес у ЗВО;
- вибирати й застосовувати ефективні методи навчання;
- готувати і проводити лекції та практичні заняття відповідно до психолого-педагогічних вимог;
- сприяти адаптації студентів до самостійної / науково-дослідної діяльності;
- застосовувати кредитно-модульну технологію навчання та оцінювання знань студентів.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Вища технічна освіта України в контексті сучасних реформ. Інтеграція вищої школи України у європейську систему освіти. Актуальні проблеми вітчизняної вищої освіти. Шляхи забезпечення якості вищої освіти. Нормативно-правова база вищої школи України.

Тема 2. Методика викладання у вищій школі як навчальна дисципліна.

Предмет, мета, завдання, структура курсу «Методика викладання у вищій школі». Категоріальний апарат методики викладання (освіта, дидактика вищої школи; викладання; методика викладання та інші). Становлення і розвиток методики навчання в Україні. Історія розвитку методики навчання як науки.

Тема 3. Основи дидактики вищої школи. Сутність, предмет, завдання дидактики вищої школи. Зміст освіти. Особливості навчання у ЗВО. Закони, закономірності та принципи навчання у вищому навчальному закладі. Форми, види, методи і засоби навчання у вищій школі. Метод навчання та його функції. Історичні традиції та сучасна характеристика методів навчання. Класифікація методів навчання. Методи навчання: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності; методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності; бінарні методи. Дидактичні вимоги до вибору методів навчання.

Тема 4. Психолого-педагогічні основи засвоєння знань у процесі навчання. Особливості діяльності, типологія, педагогічна культура викладача вищої школи. Сутність, складові та зміст педагогічної культури

викладача ЗВО. Педагогічна техніка, особливості її прояву в діяльності викладача вищої школи.

Тема 5. Методи активізації пізнавальної діяльності студентів. Лекція у вищій школі. Академічна лекція в системі професійної підготовки студентів. Технологія і техніка підготовки академічної лекції. Дидактичні і методичні вимоги до академічної лекції. Психолого-педагогічні вимоги до проведення лекції у вищій школі.

Тема 6. Дидактичні основи семінарських, практичних, лабораторних, індивідуальних та інших форм занять. Технологія і техніка організації та проведення семінарів, практичних, лабораторних, індивідуальних занять, консультацій і колоквіумів. Види семінарів, вимоги до їх організації та проведення. Особливості технології і техніки організації та проведення практичних, лабораторних, індивідуальних занять, консультацій і колоквіумів.

Тема 7. Самостійно-дослідницька діяльність студентів у контексті світових тенденцій розвитку вищої освіти. Самостійно-дослідницька діяльність у професійній підготовці: компетентнісний підхід. Наукова робота студентів – важливий чинник ефективності професійної підготовки фахівців з вищою освітою. Система організації науково-дослідної роботи студентів як виду самостійно-дослідницької діяльності. Система організації науково-дослідної роботи студентів. Форми й види науково-дослідної роботи студентів. Методи організації науково-дослідної роботи студентів.

Творчий доробок вітчизняних науковців у формуванні самостійно-дослідницької діяльності студентів. Здобутки зарубіжних практиків в оптимізації самостійно-дослідницької діяльності.

ПРАКТИЧНІ РОБОТИ

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1

Тема: Вища освіта України в контексті сучасних реформ

Теоретичні питання:

1. Актуальні проблеми вітчизняної вищої освіти.
2. Шляхи забезпечення якості вищої освіти.
3. Інтеграція вітчизняної вищої школи у європейську систему освіти.
4. Нормативно-правова база вищої школи України.

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте основні принципи та завдання вищої освіти.
2. Дайте характеристику основним типам ВНЗ.
3. Укладіть таблицю нормативно-правової бази вищої школи.
4. Укласти словник ключових понять теми.
5. Укласти тести до лекції.

Творче завдання:

1. Написати есе на тему: «Кроки до якісної вищої освіти».

Теми доповідей та рефератів:

1. Тенденції та перспективи розвитку вищої технічної освіти України.
2. Приватна вища освіта в Україні.
3. Вища освіта європейських країн (на вибір).
4. Вища освіта в США.

Рекомендована література

1. Афонін Е.А. Зовнішні можливості збереження потенціалу вищої освіти України за умов демографічного переходу та формування експортноорієнтованої економіки послуг / [Е.А. Афонін, В.М. Ісаснко, С.Л. Благодетелева-Вовк] // Український соціум. – 2013. – № 2(45). – С. 7–24.
2. Галько Л. Р. Стратегічні вектори розвитку вищих навчальних закладів України в контексті глобалізаційних викликів сучасного освітнього простору / Л. Галько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2015_20_1_1/08.pdf Галько Л. Р.
3. Захарчин Р.М. Гармонізація відносин вищої школи і ринку праці як необхідна умова інноваційного розвитку суспільства / Р.М. Захарчин // Вісник НУ «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 769. – С. 268–273.
4. Іщенко А.Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України : [аналітична записка] / А.Ю. Іщенко // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1537>.
5. Концепція забезпечення якості вищої освіти України (за результатами проекту Tempus "TRUST" "Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти України") // "Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб.", вид. "Компанія "Манускрипт"", Львів 2014, – С. 540–570.
6. Красовська О.Ю. Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору / О.Ю. Красовська // Вісник Академії митної служби України. Серія «Економіка». – 2011. – № 2. – С. 102–109.
7. Модернізація системи управління освітою в Україні: дорожня карта реформ : [аналіт. звіт] / За заг. ред. О.В. Горуненко // ГО «Центр розвитку лідерства», ГО «Ін-т конкурентного суспільства», ДВНЗ «Університет менеджменту освіти* НАПНУ. – К., 2014. – 84 с.
8. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторингове дослідження : [аналіт. звіт] / За заг. ред. Т.В. Фінікова, О.І. Шарова // Міжнар. благод. фонд «Міжнародний фонд досліджень освітньої політики». – К. : Таксон, 2014. – 144 с.
9. Нітенко О.В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету / О.В. Нітенко // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 2(10). – С. 205–216.
10. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/2014 навчального року: статистичний бюлетень // Державна служба статистики України. К., 2014. 165 с.

11. Пшенична Л. Управління вищою освітою у контексті її адаптації до умов Болонського процесу / Л. Пшенична [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.ird.npu.edu.ua/files/pshenuchna_12.pdf.

12. Сисоєва С. Освітні реформи: освітологічний контекст / С. Сисоєва // Теорія і практика управління соціальними системами. - 2013. - № 3. - С. 44-54.

13. Токарева В.І. Європейський вектор реформи вищої освіти у контексті міжнародної інтеграції України / В.І. Токарева, І.М. Сікорська [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://jmce.dsum.edu.ua/files/Tokarl.pdf>.

14. School enrollment, tertiary (% gross) / The World Bank [Electronic resource], - Access mode : <http://data.worldbank.org/indicator/SE.TER.ENRR/countries>.

Допоміжний матеріал

Нормативно-правова база вищої школи України

Законодавче поле української вищої освіти формується на основі таких основних документів:

- Національна доктрина розвитку освіти (2002 р.);
- Закон України «Про освіту» (2002 р.);
- Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.);
- Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 24.04.2003 р. «Про проведення педагогічного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівня акредитації»;
- Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006 – 2010 рр.;
- «Національна стратегія розвитку освіти в Україні» на 2012–2021 роки» (концептуальними положеннями зазначеного документа є реформування системи освіти на основі філософії «людиноцентризму» як стратегії національної освіти; забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, соціальної активності, відповідальності та толерантності; виховання людини інноваційного типу мислення та культури, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя у постійно змінюваному конкурентному, взаємозалежному світі; забезпечення умов для розвитку, соціалізації та подальшого професійного зростання обдарованої молоді, посилення впливу літератури та мистецтва на виховання і розвиток дітей та молоді
- Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні (2012). (виховання громадянина-фахівця на всіх етапах його професійної підготовки та організації позааудиторної роботи і, в першу чергу, організації студентського самоврядування, включення молоді до активного громадського життя).
- Концепція громадянської освіти та виховання.

Зазначені документи підтверджують значущість проблеми інновації вищої освіти у контексті європейської інтеграції.

Закони України

1. Про наукову і науково-технічну діяльність: закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII // Офіційний вісник України. – К., 2016. – № 2. – С. 19–86. Укази та розпорядження Президента України.

2. Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня працівників освіти : указ Президента України від 04.10.2015 р. № 567 // Офіційний вісник Президента України. – К., 2015. – № 23. – С. 6–11.

3. Про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки 2014 року : указ Президента України від 08.12.2015 р. № 686 // Офіційний вісник України. – К., 2015. – № 99. – С. 37–44; Офіційний вісник Президента України. – К., 2015. – № 27. – С. 34–38.

4. Про робочу групу з питань Національної премії України імені Тараса Шевченка : розпорядження Президента України від 25.09.2015 р. № 719 // Офіційний вісник Президента України. – К., 2015. – № 23(329). – С. 42–43. Постанови та розпорядження Кабінету міністрів України.

5. Про внесення змін до Положення про Почесну грамоту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 р. № 1123 // Офіційний вісник України. – К., 2016. – № 2. – С. 715–719.

6. Про затвердження плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2016 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1400-р // Урядовий кур'єр. – К., 2016. – 20 січ. (№ 11). – С. 19.

7. Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників та порядку їх присвоєння : постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 р. № 1109 // Офіційний вісник України. – К., 2016. – № 2. – С. 683–685.

8. Про затвердження форми сертифіката про акредитацію освітньої програми, порядку оформлення, переоформлення, видачі, зберігання та обліку таких сертифікатів : постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 р. № 1117 // Офіційний вісник України. – К., 2016. – № 2. – С. 709–713; Урядовий кур'єр. – К., 2016. – 16 січ. (№ 9). – С. 12.

9. Про упорядкування умов оплати праці працівників Українського центру оцінювання якості освіти та регіональних центрів оцінювання якості освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 18.11.2015 р. № 985 // Офіційний вісник України. – К., 2015. – № 96. – С. 75–81.

10. Про утворення державної наукової установи "Український інститут науково-технічної експертизи та інформації" : постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2015 р. № 1027 // Офіційний вісник України. – К., 2015. – № 100. – С. 143–144. Накази, листи Міністерства освіти і науки України

11. Деякі питання виконання статті 40 Закону України "Про вищу освіту" : лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-497 від 21.10.15 р. // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. – К., 2015. – Груд. № 12. – С. 84–85. "...Відповідно до статті 40 Закону України "Про вищу освіту" у вищому навчальному закладі та всіх його структурних

підрозділах має діяти студентське самоврядування, яке є невід'ємною частиною громадського самоврядування відповідних вищих навчальних закладів".

12. Про внесення зміни до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 вересня 2005 року № 557 : наказ Міністерства освіти і науки України від 21.12.2015 р. № 1321 // Офіційний вісник України. – К., 2016. – № 2. – С. 800– 801. "...Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ".

13. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 : наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 р. № 1151 // Офіційний вісник України. – К., 2015. – № 96. – С. 170–302.

14. Щодо виборів до органів студентського самоврядування вищих навчальних закладах : лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-498 від 21.10.15 р. // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. – К., 2015. – № 12. – С. 85–88.

15. Щодо вимог Закону України "Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки" : лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-515 від 28.10.15 р. // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. – К., 2015. – № 12. – С. 89.

16. Щодо погодження проектів галузевих стандартів вищої освіти, освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, засобів діагностики : лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-510 від 26.10.15 р. // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. – К., 2015. – № 12. – С. 88–89.

17. Щодо фінансування органів студентського самоврядування : лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-496 від 21.10.15 р. // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. – К., 2015. – № 12. – С. 82–83. Накази та постанови інших міністерств і відомств України.

18. Про внесення змін до Переліку професій, спеціальностей, напрямів підготовки та підвищення кваліфікації, для навчання за якими може бути виданий ваучер : наказ Міністерства соціальної політики України від 03.12.2015 р. № 1169 // Офіційний вісник України. – К., 2016. – № 2.

Закони України

від 01.07.2014	Про вищу освіту
№1556-VII	
від 26.11.2015	Про наукову і науково-технічну діяльність

№848-VIII	
від 06.10.2016 № 1662-VIII	Про внесення змін до Закону України "Про вищу освіту" щодо працевлаштування випускників

Кабінет Міністрів України

Постанови

від 28.12.2016 №1050	Деякі питання стипендіального забезпечення
від 28.12.2016 № 1047	Про розміри стипендій у державних та комунальних навчальних закладах, наукових установах
від 23.11.2016 №975	Про надання державної цільової підтримки деяким категоріям громадян для здобуття професійно-технічної та вищої освіти

Міністерство освіти і науки України

Накази

від 13.10.2016 №1236	Про затвердження Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2017 році
від 06.11.2015 №1151	Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266
від 15.10.2015 №1085	Про затвердження Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2016 році
від 29.01.2015 №63	Про затвердження Плану заходів МОН з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Коаліційної угоди
від 28.02.2013 №267	Про проведення конкурсу наукових і науково-технічних проектів на виконання завдань Державної цільової науково-

	технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008-2017 роки
від 26.02.2013 №206	Деякі питання дотримання вимог законодавства під час здійснення перевірок
від 13.12.2012 №1410	Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнської студентської олімпіади
від 06.04.2012 №418	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс фахової майстерності серед студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації
від 06.04.2012 №417	Про затвердження Положення про Всеукраїнську олімпіаду серед студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації

Листи

від 28.12.2016 № 1/9-677	Щодо запису в документі про здобуття вищої освіти
від 24.03.2016 №2599	Щодо Українського Пакту заради молоді-2020 Лист Міністерства молоді та спорту України
від 09.12.2014 №1/9-634	Щодо нарахування конкурсного бала вступникам на навчання до ВНЗ України у 2015 році
від 16.10.2014 №1/9-540	Про проведення вищими навчальними закладами олімпіад, турнірів, інших інтелектуальних змагань для школярів
від 26.09.2014 №1/9-493	Про проведення V Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка
від 01.10.2014 №1/9-511	Про проведення міжнародних, всеукраїнських конгресів, форумів, науково-практичних конференцій та семінарів студентів і

	молодих учених на 2015 рік
від 25.03.2013 №1/9-211	Про призначення офіційних опонентів
від 19.03.2013 №1/9-193	Щодо фактів затримки з виплатами стипендій та заробітної плати
від 13.03.2013 №1/9-180	Про внесення даних до ЄДЕБО

Репозитарій КНТУ як один із напрямків реформування системи наукової комунікації університету

Інституційний репозитарій відкритого доступу – це електронний архів наукових публікацій, у якому накопичуються документи наукового, навчального та методичного призначення, створені працівниками будь-якого структурного підрозділу Кіровоградського національного технічного університету: викладачами, аспірантами, студентами та іншими особами.

Репозитарій КНТУ – інституційний депозитарій (електронний архів), що накопичує, зберігає електронні публікації та електронні версії документів (творів) наукового, освітнього та методичного призначення, створені працівниками будь-якого структурного підрозділу Кіровоградського національного технічного університету, аспірантами чи студентами навчального закладу, а також надає до них постійний безкоштовний доступ в мережі Інтернет.

Репозитарій КНТУ є частиною загальної електронної колекції бібліотеки закладу. Назва репозитарію eaKirNTU є скороченням повної назви електронного архіву Кіровоградського національного технічного університету англійською мовою (Electronic Archive Kirovograd National Technical University).

Розміщення власних публікацій в інституційному репозитарії забезпечує вільний доступ користувачів мережі Інтернет до публікацій, дозволяє широко, відкрито і вільно ділитися та обмінюватися своїми напрацюваннями з колегами з усього світу. Крім того, дослідження неодноразово показали, що наукові праці, доступні безкоштовно on-line, набагато частіше цитуються.

Так, можемо назвати ряд переваг для науковців щодо розміщення своїх публікацій у науковому репозитарії КНТУ, зокрема:

Збільшення розповсюдження індивідуальних досліджень і таким чином зростання впливу та цитування досліджень (спеціальні дослідження

показують, що цитування наукових робіт, які розміщені у вільному Інтернет доступі зростає в декілька разів);

Матеріали, розміщені в інституційному репозитарії, окрім повнотекстового пошуку, мають стійкі URL, оскільки IP передбачає безпечне збереження (запобігання втраті матеріалу) та постійний доступ до ресурсу;

Автор, хоча і розміщує матеріал в IP, та дозволяє вільний доступ до нього, але зберігає за собою авторські права на роботу.

Для вищого навчального закладу необхідність створення електронної бібліотеки зумовлена потребою вирішення проблеми інформаційної недостатності та збереження інформаційних ресурсів бібліотеки з традиційними фондами на паперових носіях.

Що стосується переваг університету у функціонуванні репозитарію, то тут можна виділити три цілі, які переслідують ВНЗ України під час прийняття рішень щодо обов'язкового розміщення результатів їх наукової діяльності у відкритому доступі:

- для збільшення відомостей, використання та впливу наукових результатів ВНЗ;
 - для вимірювання впливу дослідницьких результатів окремих авторів і підрозділів та їх порівняння (за допомогою збільшення індексу цитувань);
 - для демонстрації якості та впливу наукових результатів ВНЗ.
- Інтеграція до глобальних наукових баз даних.

Усе зазначене представляє повне реформування системи наукової комунікації університету, підвищення якості діяльності університету, його значущості і, тим самим, статусу та суспільного значення.

Слід зазначити, що архів працює на програмному забезпеченні DSpace та нараховує 5228 електронних документів (станом на грудень 2016).

DSpace – це відкрите програмне забезпечення, призначене для керування цифровими даними, яке підтримує:

- збереження різноманітних даних – книг, статей, тез, препринтів, матеріалів конференцій, фото-, відео-, аудіоматеріалів, сканованих об'єктів, наборів дослідницьких даних, засобів візуалізації та симуляції, дистрибутивів ПЗ, навчальних об'єктів тощо;
- повнотекстовий пошук та перегляд за фондами, зібраннями, авторами, назвами, ключовими словами тощо;
- колективне наповнення, редагування та рецензування з розподілом прав доступу;
- керування авторськими правами поданих матеріалів (авторський договір супроводжує кожен поданий автором примірник матеріалу);
- обмін даними за протоколом Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH), що дозволяє створювати сервіси з використанням метаданих із багатьох репозитаріїв – спеціалізовані пошукові системи, дисциплінарні, територіальні та міжнародні реєстри електронних архівів і публікацій тощо

Інтерфейс електронного наукового архіву КНТУ eaKirNTU оснащений рубриками «Домівка», «Перегляд», «Довідка», «Шукати в архіві»,

«Зареєстрованим». Функція «Перегляд» призначена для ознайомлення з документами в архіві за фондами та зібраннями, датами випуску, авторами, заголовками, темами. Кожна з рубрик виконує свої функції та завдання, що забезпечує функціонування репозитарію в повному обсязі.

У репозитарії розміщуються матеріали наукових конференцій, публікації вчених університету, статті з наукових видань університету, монографії, навчально-методичні матеріали, доповіді, бібліографічні покажчики тощо. DSpace надає можливість ієрархічного перегляду за фондами та зібраннями, пошуку за авторами, заголовками, темами, датами публікації та розміщення. DSpace підтримує колективне наповнення і редагування з розподілом прав доступу та керування авторськими правами поданих матеріалів. Репозитарій поповнюється документами шляхом передачі документа до наукової бібліотеки, яка бере на себе обов'язок допомогти вченим в архівації їхніх робіт. Розміщення матеріалів здійснюється згідно з методичними рекомендаціями роботи з інституційним депозитарієм eaKirNTU.

Інституційний репозитарій набуває визнання за рахунок популярності наукових досягнень університету і підвищує престиж навчального закладу та його науковців.

Введення в дію репозитарію дає вищу високу ступінь контролю над результатами наукових досліджень співробітників. Тому надзвичайно важливою проблемою розвитку електронного архіву є його змістовне наповнення.

Якісне наповнення та функціонування залежить від багатьох факторів, врахування яких є обов'язковим.

Створюючи репозитарій, необхідно звертати увагу на науковість, різноманітність та оригінальність матеріалів, охоплення різних галузей знань.

Важливим фактором є також наявність публікацій іноземними мовами, що надає можливість доступу та збільшує кількість звернень зарубіжних дослідників до матеріалів репозитарію.

Позитивно впливає на популярність репозитарію та його рейтинг розміщення не тільки наукових документів, а й препринтів, авторефератів дисертацій, дисертації, навчально-методичних матеріалів, монографій, матеріалів наукових конференцій (тези, повні тексти доповідей, презентації доповідей), анотованих звітів про науково-дослідницькі теми, курсових, дипломних, магістерських робіт студентів (з дозволу наукового керівника), патентів, публікацій незалежних дослідників, бібліографічних покажчиків, матеріалів засідань та інші електронних видань, що забезпечують зв'язок процесу створення нових знань і процесу їх поширення через викладання.

Отже, приділяючи належну увагу пропагування репозитарію, загальним питанням необхідно не забувати про питання ефективності електронних архівів, що передбачає тісну взаємодію зі всіма підрозділами університету та науковцями зокрема.

Основна роль у піднятті рейтингу університету, як уже відомо, належить бібліотекам шляхом створення власних електронних ресурсів, які

вміщують навчальні та наукові здобутки університетів, і є складовою загального інформаційного простору та основою оцінювання вагомості навчального закладу в освітньому просторі. При цьому, одним із вагомих інструментів контролю та підвищення якості вищої освіти стало дослідження рейтингів вищих навчальних закладів

Так, за даними Консолідованого рейтингу вузів України 2016 року, Кіровоградський національний технічний університет посідає 110-111 місце.

У якості вихідних даних для складання консолідованого рейтингу вищих навчальних закладів України використані найбільш авторитетні серед експертів та засобів масової інформації національні та міжнародні рейтинги вузів України: «Топ-200 Україна», «Scopus» та «Вебометрикс», кожен з яких використовує різні критерії оцінювання вищих навчальних закладів.

Отриманий узагальнений рейтинг підсумовує рейтингові місця вузів за версією «Топ-200 Україна», «Scopus» та «Вебометрикс».

Рейтинг вищих навчальних закладів Webometrics вважається одним з найавторитетніших у світі. Українські університети представлені в повному обсязі.

Характерною рисою рейтингу Webometrics є залучення великої кількості вищих навчальних закладів із багатьох країн світу.

При цьому для аналізу відбираються як навчальні заклади, так і наукові установи, які мають власний мережевий домен. Рейтинг Webometrics складається на основі аналізу чотирьох критеріїв: PRESENCE (присутність університету) – 20%, IMPACT (цитованість) – 50%, OPENNESS (відкритість ресурсів) – 15%, EXCELLENCE (науковий рівень) – 15%. Згідно методології рейтингу, критерій PRESENCE визначає ступінь «потужності» і активності університету. Дані для оцінки веб-доменів за цим показником Webometrics отримує від пошукового сервера – Google.

Бібліотека КНТУ офіційно ввела в дію інституційний репозитарій в кінці лютого 2016 року, і за цей час співробітники активно працювали над наповненням репозитарію. Однією з переваг створення репозитарію стало суттєве зростання цитувань наукових праць співробітників університету, підвищення рейтингу бібліотеки та університету. Інституційний репозитарій переважно є інформаційною базою для визначення показника OPENNESS – як характеристики доступу до електронних ресурсів.

При цьому системою Google Академія індексуються повнотекстові наукові документи за останні п'ять років. Метою цього показника є врахування також нових публікацій.

Критерій EXCELLENCE враховує інформацію про кількість наукових статей, оглядів, доповідей, що Webometrics отримує від наукометричного порталу SCImago, який, в свою чергу, аналізує дані бази SciVerse Scopus. За цим показником враховуються виключно найкращі наукові публікації вищого навчального закладу, що входять в 10% найбільш цитованих робіт відповідного наукового напрямку.

Тому для підвищення показників цього критерію важливо друкувати статті у рейтингових наукових журналах, а також розміщувати свої роботи в архівах відкритого доступу. ІМРАСТ – найбільш вагомий критерій (50 %), який враховує показники цитованості ресурсів домену університету у ресурсах сторонніх доменів.

До того ж, системи Majestic SEO та Ahrefs Site Exhlorer є постачальниками даних для його визначення. Критерій враховує не тільки кількість зовнішніх посилань, але й авторитетність ресурсу, з якого береться посилання. Важливим фактором збільшення зовнішніх посилань на домен вищого навчального закладу є наявність англomовної версії домену та субдоменів.

Тому однією із вимог щодо розміщення документів в інституційному репозитарії (eNUFTIR) було представлення трьома мовами (українською, російською, та англійською) назви наукової роботи, анотації, та ключових слів. Адже двічі на рік, у січні та липні, оновлюється Webometrics ranking of world's universities – Вебометричний рейтинг університетів світу, який відображає популярність та представництво навчальних закладів в мережі Інтернет.

Інформаційна діяльність бібліотеки ЦНТУ на основі відкритого доступу до наукових публікацій сприяє підняттю індексу цитування науковців, як результат все це відіграє важливу роль у розвитку університету та підносить його на новий рівень, та вищі сходинки в різноманітних вітчизняних та зарубіжних рейтингах (CUNTUR. Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету. URL: <http://library.kntu.kr.ua/repozit.html>).

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2

Тема: Методика викладання у вищій школі як навчальна дисципліна

Теоретичні питання:

1. Предмет, мета, завдання, структура курсу «Методика викладання у вищій школі».
2. Категоріальний апарат методики викладання (освіта, дидактика вищої школи; викладання; методика викладання та інші).
3. Становлення і розвиток методики навчання в Україні.
4. Історія розвитку методики навчання як науки

Питання для обговорення

1. Розкрити сутність поняття “методика навчання”.
2. Визначити об’єкт та предмет методики навчання як науки.
3. Що вивчає методика професійного навчання?
4. Що є основною метою методики навчання конкретної дисципліни?
5. Яке місце методика навчання займає в системі педагогічних наук?

6. Виокремити основні етапи розвитку методики навчання як науки.
7. Визначити місце і роль видатних педагогів у процесі розвитку методики навчання.
8. У чому полягає проблема розвитку сучасних методичних досліджень в Україні?

Практичні завдання:

1. Укладіть таблицю ключових понять теми.
2. Створіть схему-опору на тему «Зв'язок методики викладання з науками психолого-педагогічного циклу».
3. Укласти тести до лекції.

Творче завдання:

1. Підготувати презентацію «Історія розвитку методики навчання як науки».
2. Підготувати презентацію «Видатні педагоги України: історія та сучасність».

Теми доповідей та рефератів:

1. Ян Амос Коменський.
2. Йоган Готліб Фіхте.
3. Клод-Адріан Гельвецій.
4. Дені Дідро.
5. Марі-Жан-Антуан-Нікола де Кондорсе.
6. Жан-Жак Руссо.
7. Костянтин Дмитрович Ушинський.

Рекомендована література:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія:[підручник] / Анатолій Миколайович Алексюк / К. : Либідь, 1998. 560с.
2. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури / Л. В. Артемова. – К. : Кондор, 2008. – 272 с.
3. Білан Л. Л. Методика викладання у вищій аграрній школі: Навчальний посібник / Л.Л. Білан – Ніжин, ПП Лисенко, 2010. – 299 с.
4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с .
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. — 2-ге вид. допов. й виправл. — Рівне : Волинські обереги, 2011. — 552 с.
6. Каплінський, В. В. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник. Київ: КНТ, 2019. 225 с. 7. Нагаєв В.М., Портян М.О. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Харків: Стильна типографія, 2018. – 289 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4929/1/NP_VVSh_2018.pdfhttps://cuesc.org.ua.
7. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 472 с.

Тема: Основи дидактики вищої школи

Теоретичні питання

1. Сутність, предмет, завдання дидактики вищої школи.
2. Зміст освіти. Особливості навчання у ВНЗ. Закони, закономірності та принципи навчання у вищому навчальному закладі.
3. Форми, види, методи і засоби навчання у вищій школі.
 - 3.1. Метод навчання та його функції.
 - 3.2. Історичні традиції та сучасна характеристика методів навчання.
 - 3.3. Класифікація методів навчання.
4. Дидактичні вимоги до вибору методів навчання.

Практичні завдання

1. Укласти словник до теми «Основні категорії дидактики вищої школи» («освіта», «закони та закономірності», «принципи», «процес навчання», «зміст освіти», «форми організації та методи навчання», «професійна підготовка»).
2. Порівняти поняття «зміст освіти» і «зміст навчання»: надайте їх визначення, покажіть співвідношення.
3. Зробити схему-опору, що представить чотири основних елементи змісту освіти, їх функції та засоби реалізації змісту вищої освіти.
5. Прокоментувати особливості навчального процесу у ВШ.
6. Дайте характеристику основним формам організації навчання.
7. Чим відрізняються методи навчання від методів учіння. Прокоментуйте основні етапи розвитку методів навчання.
9. Проаналізуйте різні підходи щодо класифікації сучасних методів навчання. Доведіть, чому жоден метод навчання не може використовуватися як універсальний.
10. Укласти схему-опору до теми «Методи навчання у вищій школі»

Теми доповідей та рефератів:

1. Світові моделі освіти.
2. Відмінності національної системи освіти від Європейської.
3. Інноваційні технології навчання.

Допоміжний матеріал для схеми-опори «Методи навчання у вищій школі»

Для реалізації змісту освіти на кожному його рівні педагогу вищого навчального закладу потрібно володіти певними методами, прийомами та засобами навчання.

Метод навчання – спосіб упорядкованої взаємопов’язаної діяльності викладачів та студентів, спрямованої на досягнення поставлених вищою школою цілей.

Методи навчання слід відрізнити від методів учіння.

Метод учіння – спосіб пізнавальної діяльності студентів, зорієнтований на творче оволодіння знаннями, уміннями і навичками та вироблення світоглядних переконань на заняттях і в самостійній роботі.

Методи навчання і методи учіння мають свої специфічні особливості, вони відносно самостійні, але розглядаються в єдності.

З поняттям "метод навчання» тісно пов’язане поняття "прийом навчання" – деталь методу, часткове поняття щодо загального поняття "метод".

Ефективність навчально-пізнавальної діяльності студентів значно залежить від уміння викладачів вдало обирати і застосовувати методи і прийоми навчання.

У дидактиці існують різні підходи щодо класифікації методів навчання:

- за джерелами передавання і характером сприймання інформації виокремлюють словесні, наочні та практичні;

- за основними дидактичними завданнями виділяють методи оволодіння знаннями, методи формування умінь і навичок, застосування здобутих знань, умінь і навичок;

- за характером пізнавальної діяльності виокремлюють пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі;

- за бінарною класифікацією виділяють методи викладання: інформаційно-повідомлювальний, пояснювальний, інструктивно-практичний, пояснювально-спонукальний; методи учіння: виконавський, репродуктивний, продуктивно-практичний, частково-пошуковий, пошуковий.

На практиці навчання кожен метод застосовується не ізольовано, а в єдності з іншими методами і прийомами.

До словесних методів навчання належать пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.

Пояснення – це словесне тлумачення понять, явищ, принципів дій приладів, наочних посібників, слів, термінів тощо. Використовують переважно під час викладання нового матеріалу, а також у процесі закріплення, особливо тоді, коли викладач відчуває, що студенти чогось не зрозуміли. Пояснення часто супроводжується різними засобами унаочнення, спостереженням, дослідженнями. Успіх пояснення залежить від його доказовості, логічності, чіткості мовлення, образності мови.

Інструктаж як метод навчання має інформативний локальний характер, близький до розпорядження алгоритмічного типу. Його застосовують на лабораторних, практичних заняттях, а також під час підготовки до самостійної роботи.

За змістом розрізняють вступний, поточний і підсумковий інструктажі.

Розповідь – це монологічна форма викладання, яку застосовують за необхідності викласти навчальний матеріал системно, послідовно. Елементами розповіді є точний опис, оповідь, логічне обґрунтування фактів. Розповіді поділяють на художні, науково-популярні, описові. Художня розповідь – це образний переказ фактів, вчинків дійових осіб (наприклад, розповіді про географічні відкриття, створення мистецьких шедеврів тощо). Науково-популярна розповідь передбачає теоретичний аналіз певних явищ. Описова розповідь є послідовним викладенням ознак, особливостей предметів і явищ навколишньої дійсності (опис історичної пам'ятки, музею-садиби тощо).

Кожен тип розповіді має забезпечувати виховну спрямованість навчання, ґрунтуватися на достовірних наукових фактах, акцентувати на головній думці, ути доступним й емоційним, містити висновки і зауваження.

Бесіда – це метод навчання, за якого викладач за допомогою запитань спонукає студентів до відтворення набутих знань, формування самостійних висновків і узагальнень на основі засвоєного матеріалу.

За призначенням у навчальному процесі розрізняють: вступну бесіду (проводиться під час підготовки до семінарського заняття, екскурсії, вивчення нового матеріалу); бесіду-повідомлення (ґрунтується переважно на спостереженнях, організованих викладачем на заняттях за допомогою наочних посібників, а також на матеріалах текстів літературних творів, документів); бесіду-повторення (використовують для закріплення навчального матеріалу); контрольну бесіду (вдаються до неї при перевірці засвоєних знань).

За характером діяльності студентів виокремлюють репродуктивну бесіду (спрямована на відтворення засвоєного матеріалу); евристичну, або сократівську (викладач запитаннями скеровує студентів на формування нових понять, висновків, правил, використовуючи набуті ними знання, спостереження); катехізисну (спрямована на відтворення тверджень, що потребують дослівного запам'ятовування).

Навчальна дискусія – є публічним обговоренням важливого питання і передбачає обмін думками між студентами або викладачами і студентами. Вона розвиває самостійне мислення, вміння обстоювати власні погляди, аналізувати й аргументувати твердження, критично оцінювати чужі і власні судження. Під час навчальної дискусії обговорюють наукові висновки, дані, що потребують підготовки за джерелами, які містять ширшу інформацію, ніж підручник.

Дискусія спрямована не лише на засвоєння нових знань, а й на створення емоційно насиченої атмосфери, яка б сприяла глибокому проникненню в істину.

Сутність наочних методів навчання полягає у використанні зображень об'єктів і явищ. До цих методів належать ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

Ілюстрування полягає в демонструванні ілюстрованих посібників, плакатів, географічних та історичних карт, схем, рисунків на дошці, картин,

фотографій, моделей тощо. У навчальному процесі нерідко ілюструють безпосередньо рослини, тварин, мінерали, техніку. Ілюстрації полегшують сприймання навчального матеріалу, сприяють формуванню конкретних уявлень, точних понять.

Демонстрування як метод передбачає показ матеріалів у динаміці (використання приладів, дослідів, устаткування). Він ефективний, коли всі студенти мають змогу сприймати предмет або процес. Викладач зосереджує увагу на головному, допомагає виділити істотні аспекти предмета, явища, супроводжуючи показ поясненням, розповіддю. Демонструючи моделі, виробничі процеси на підприємстві, слід обов'язково подбати про дотримання правил техніки безпеки.

Самостійне спостереження – це безпосереднє самостійне сприймання явищ дійсності у процесі навчання. Методика організації будь-якого спостереження передбачає кілька його етапів: інструктаж щодо мети, завдань і методики спостереження; фіксація, відбір, аналіз і узагальнення його результатів. Виконану роботу слід обов'язково оцінювати. Практичні методи навчання передбачають різні види діяльності студентів і викладачів, а також самостійність студентів у навчанні. До них відносять вправи, лабораторні і практичні роботи.

Вправи за своєю суттю є багаторазовим повторенням певних дій або видів діяльності з метою їх засвоєння, яке спирається на розуміння і супроводжується свідомим контролем і корегуванням. У навчальному процесі використовують такі види вправ: підготовчі (готують студентів до сприймання нових знань і способів їх застосування на практиці); вступні (сприяють засвоєнню нового матеріалу на основі розрізнення споріднених понять і дій); пробні (перші завдання на застосування щойно засвоєних знань); тренувальні (сприяють формуванню навичок у стандартних умовах: за зразком, інструкцією, завданням); творчі (за змістом і методикою виконання наближаються до реальних життєвих ситуацій); контрольні (переважно навчальні: письмові, графічні, практичні вправи). Кількість вправ залежить від індивідуальних особливостей студентів і має бути достатньою для формування навичок. Вправи мають ґрунтуватися на системі, чітко спланованій послідовності дій, поступовому ускладненні. Бажано не переривати застосування вправ на тривалий час. Ефективність вправляння залежить і від аналізу його результатів.

Кожен викладач у своїй діяльності використовує також методи, які не охоплені наведеною вище класифікацією. Серед них найпоширенішими є індукція і дедукція, методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, конкретизації, виділення головного.

За індукції засвоєння знань здійснюється шляхом переходу від одиничного до загального. Вдаються до неї, як правило, на емпіричному рівні пізнання, коли матеріал є фактичним або пов'язаний із формуванням понять, а також під час вивчення технічних механізмів, виконання практичних завдань, розв'язування математичних чи фізичних задач.

Дедукція передбачає перехід від загального до конкретного у процесі засвоєння знань. Викладач спочатку повідомляє загальне положення, формулу, закон, які ведуть до поступового розв'язання конкретних завдань.

Індуктивний і дедуктивний методи реалізуються через застосування словесних, наочних, практичних, а також проблемного і частково-пошукового методів.

Сутність методу аналізу полягає у вивченні предметів чи явищ за окремими ознаками і відношеннями, у поділі на елементи, осмисленні зв'язків між ними. Метод синтезу полягає в уявному або практичному поєднанні виокремлених під час аналізу елементів або властивостей предмета в єдине ціле.

За допомогою методу порівняння встановлюють спільні і відмінні ознаки між предметами і явищами. У навчальному процесі його застосовують з метою загального протиставлення фактів, явищ; зіставлення за вказаними викладачем або визначеними студентами ознаками; порівняння явищ у їхньому розвитку.

Метод узагальнення передбачає перехід від одиничного до загального, від менш загального до більш загального. Узагальнення здійснюється шляхом абстрагування від специфічного і виявлення притаманних явищам загальних ознак (властивостей, відношень тощо). Застосовують його при осмисленні понять, суджень, теорій.

Метод конкретизації допомагає студентам перейти від безпосередніх вражень до розуміння сутності того, що вивчається: результати конкретизації постають у формі прикладів, схем, моделей тощо.

Метод виділення головного полягає у розподілі інформації на логічні частини і виокремленні серед них головних.

Методи навчання в аграрному вищому навчальному закладі більшою мірою, ніж шкільні, наближені до методів самої науки, оскільки тут викладаються не лише наукові факти, а й розкривається методологія і методи власне науки. І лише проблемно-дослідницький підхід до її вивчення може задовольнити запити сучасного студента і сформувати його як мислячого фахівця.

Форми навчання у вищій школі

У вищій школі функціонують різноманітні організаційні форми навчання: лекції, практичні заняття (семінари, практичні і лабораторні роботи), самостійна робота студентів під контролем викладача, науково-дослідна робота студентів, виробнича практика та ін.). У дидактиці ці форми трактуються як способи керування навчально-пізнавальною діяльністю студентів для розв'язання визначених дидактичних завдань.

Рівень засвоєння студентами теоретичних знань, набуття практичних вмінь та навичок залежить, насамперед, від якості проведення навчальних занять. Основною формою проведення навчальних занять у вищому навчальному закладі, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу у є лекція.

Прийоми навчання у вищій школі

Найбільш ефективним прийомом управління мисленням студентів на проблемній лекції є система заздалегідь підготовлених викладачем проблемних та інформаційних запитань.

Проблемні питання вказують на сутність навчальної проблеми та на сферу пошуку невідомого.

Найпоширенішими прийомами створення проблемної ситуації вважаються:

- пряма постановка проблеми; постановка гострих нерозв'язаних питань;
- цитування протилежних поглядів різних авторів на одне і теж питання (спонукаючи студентів до свого вибору, захисту того чи іншого аргументу);
- звернення до життєвих явищ, які потрібно пояснити, прослухавши частину лекції;
- зробити висновки;
- постановка студентів у позицію експертів, опонентів, рецензентів; виділення точної і неточної інформації.

Рекомендована література:

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с
2. Малихін О.В. Методика викладання у вищій школі : [навч. посібник] / Сімферополь : ДІАЙПІ, 2011. – 224с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика & Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. 504 с.
4. Нагаєв В.М., Портян М.О. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Харків: Стильна типографія, 2018. – 289 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4929/1/NP_VVSh_2018.pdf<https://cuesc.org.ua>.
5. Фіцула М.М. Педагогіка. Інтернет-магазин «bookstore.net.ua». URL: <http://bookstore.net.ua/moreinfo.php?Bookid=9>

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4

Тема: Специфіка науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи

Теоретичні питання:

1. Педагогічний професіоналізм діяльності викладача ВНЗ.
2. Педагогічна майстерність та її особливості.
3. Авторитет викладача. Типологія викладачів.
4. Педагогічна техніка, особливості її прояву в діяльності викладача вищої школи.

Практичні завдання:

1. На основі теоретичного матеріалу укладіть Професіограму викладача ВНЗ.

2. Проаналізувати статті:

1. Сухомлинський В. О «Лист про педагогічну етику».

2. Блонский П. П. «Учитель, стань человеком» : Избр. пед. произв. и психолог. соч. в 2 т. – М., 1979. – Т.1 – С. 78–83.

3. Законспектувати лекцію С. Вітвицької на тему: Викладач вищого навчального закладу як організатор навчально-виховного процесу. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу (С. 62–79).

Творче завдання:

Написати есе на тему: «Роль вчителя в житті людини».

Теми доповідей та рефератів:

1. Педагогічна діяльність М. Пирогова.
2. Педагогічна діяльність К. Ушинського.
3. Педагогічна діяльність В. Сухомлинського.
4. Фактори самореалізації особистості викладача і студентів.
5. Творчий педагог формує творчу особистість.

Рекомендована література

1. Зайченко І.В., Теслюк В.М., Каленський А.А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи: підручник / За ред. проф. І.В.Зайченка. Київ : Ліра-К, 2017. 484 с.

2. Кремень В.Г. Філософія освіти ХХІ століття // Освіта України. — 2002. — 28 грудня. — № 102—103.

3. Ляшенко, М. Ю. Актуальні проблеми формування професійної мотивації майбутніх педагогів професійного навчання / М. Ю. Ляшенко // Scientific and pedagogical internship “Innovative methods of organization of educational process in the field of pedagogy and psychology in Ukraine and EU countries”. October 21 November 29, 2019. Maria Curie-Skłodowska University, 2019. С. 104–107. URL: <https://cuesc.org.ua>.

4. Педагогічна майстерність / За ред. І.А. Зязюна. — К.: Вища шк., 1997.

5. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання // Вибрані педагогічні твори: У 2 т. К.: Рад. шк., 1983. Т. 1.

Допоміжний матеріал

Стаття 55. Закону України «Про вищу освіту»

Основні посади наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищих навчальних закладів та порядок їх заміщення

1. Основними посадами науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів є:

1) керівник (ректор, президент, начальник, директор);

2) заступник керівника (проректор, віце-президент, заступник начальника, заступник директора, заступник завідувача), діяльність якого безпосередньо пов'язана з освітнім або науковим процесом;

3) директор (начальник) інституту, його заступники, діяльність яких безпосередньо пов'язана з освітнім або науковим процесом;

4) декан (начальник) факультету, його заступники, діяльність яких безпосередньо пов'язана з освітнім або науковим процесом;

5) директор бібліотеки;

6) завідувач (начальник) кафедри;

7) професор;

8) доцент;

9) старший викладач, викладач, асистент, викладач-стажист;

10) науковий працівник бібліотеки;

11) завідувач аспірантури, докторантури.

2. Основними посадами педагогічних працівників вищих навчальних закладів є:

1) викладач;

2) методист.

3. Повний перелік посад науково-педагогічних і педагогічних працівників вищих навчальних закладів установлюється Кабінетом Міністрів України. Перелік посад наукових працівників вищого навчального закладу визначається відповідно до [Закону України](#) «Про наукову і науково-технічну діяльність».

4. Посади педагогічних працівників можуть займати особи із ступенем магістра за відповідною спеціальністю.

5. Статутом вищого навчального закладу можуть встановлюватися відповідно до законодавства додаткові вимоги до осіб, які можуть займати посади педагогічних працівників.

6. Педагогічні працівники призначаються на посаду та звільняються з посади керівником вищого навчального закладу. Педагогічні працівники кожні п'ять років проходять атестацію. За результатами атестації визначається відповідність працівників займаній посаді, присвоюються кваліфікаційні категорії, педагогічні звання.

7. Порядок проведення атестації педагогічних працівників встановлюється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

8. [Перелік](#) кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників, [порядок](#) їх присвоєння визначаються Кабінетом Міністрів України.

9. Посади науково-педагогічних працівників можуть займати особи, які мають науковий ступінь або вчене звання, а також особи, які мають ступінь магістра.

Стаття 56. Робочий час науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників

1. Робочий час науково-педагогічних працівників становить 36 годин на тиждень (скорочена тривалість робочого часу).

2. Робочий час науково-педагогічного працівника включає час виконання ним навчальної, методичної, наукової, організаційної роботи та інших трудових обов'язків. Робочий час наукового працівника включає час виконання ним наукової, дослідницької, консультативної, експертної, організаційної роботи та інших трудових обов'язків. Робочий час педагогічного працівника включає час виконання ним навчальної, методичної, організаційної роботи та інших трудових обов'язків.

Норми часу навчальної роботи у вищих навчальних закладах державної та комунальної форми власності (крім вищих навчальних закладів, що мають статус національного або дослідницького) визначаються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки за погодженням із заінтересованими державними органами. Норми часу методичної, наукової, організаційної роботи визначаються вищим навчальним закладом.

Максимальне навчальне навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника не може перевищувати 600 годин на навчальний рік.

(Абзац третій частини другої статті 56 набирає чинності з 1 вересня 2015 року - див. [пункт 1 розділу XV](#) цього Закону).

3. Рекомендований перелік видів навчальної, методичної, наукової та організаційної роботи для науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників встановлюється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

4. Види навчальної роботи педагогічних та науково-педагогічних працівників відповідно до їх посад встановлюються вищим навчальним закладом за погодженням з виборними органами первинних організацій профспілки (профспілковим представником).

5. Залучення науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників до роботи, не передбаченої трудовим договором, може здійснюватися лише за їхньою згодою або у випадках, передбачених законодавством.

Стаття 57. Права науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників

1. Науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники вищого навчального закладу всіх форм власності мають право:

- 1) на академічну свободу, що реалізується в інтересах особи, суспільства та людства загалом;
- 2) на академічну мобільність для провадження професійної діяльності;
- 3) на захист професійної честі та гідності;
- 4) брати участь в управлінні вищим навчальним закладом, у тому числі обирати та бути обраним до вищого органу громадського самоврядування, вченої ради вищого навчального закладу чи його структурного підрозділу;
- 5) обирати методи та засоби навчання, що забезпечують високу якість навчального процесу;

6) на забезпечення створення відповідних умов праці, підвищення свого професійного рівня, організацію відпочинку та побуту, встановлених законодавством, нормативними актами вищого навчального закладу, умовами індивідуального трудового договору та колективного договору;

7) безоплатно користуватися бібліотечними, інформаційними ресурсами, послугами навчальних, наукових, спортивних, культурно-освітніх підрозділів вищого навчального закладу;

8) на захист права інтелектуальної власності;

9) на підвищення кваліфікації та стажування не рідше одного разу на п'ять років;

10) одержувати житло, у тому числі службове, в установленому законодавством порядку;

11) отримувати пільгові довгострокові кредити на будівництво (реконструкцію) і придбання житла в установленому законодавством порядку;

12) брати участь в об'єднаннях громадян;

13) на соціальне та пенсійне забезпечення в установленому законодавством порядку.

2. Науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники вищого навчального закладу мають також інші права, передбачені законодавством і статутом вищого навчального закладу. На науково-педагогічних і наукових працівників вищих навчальних закладів поширюються всі права, передбачені законодавством для наукових працівників наукових установ.

3. Наукові та науково-педагогічні працівники вищого навчального закладу мають право на пенсійне забезпечення відповідно до [Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність"](#).

Стаття 58. Закону про вищу освіту Обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників

1. Науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники вищого навчального закладу зобов'язані:

1) забезпечувати викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівні навчальних дисциплін відповідної освітньої програми за спеціальністю, провадити наукову діяльність (для науково-педагогічних працівників);

2) підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію (для науково-педагогічних працівників);

3) дотримуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, прищеплювати їм любов до України, виховувати їх у дусі українського патріотизму і поваги до [Конституції України](#) та державних символів України;

4) розвивати в осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, самостійність, ініціативу, творчі здібності;

5) дотримуватися статуту вищого навчального закладу, законів, інших нормативно-правових актів.

Стаття 59. Гарантії науково-педагогічним, науковим, педагогічним та іншим працівникам вищих навчальних закладів

1. Науково-педагогічним, науковим, педагогічним та іншим працівникам вищих навчальних закладів:

1) створюються належні умови для праці, підвищення кваліфікації, організації побуту, відпочинку та медичного обслуговування, у тому числі викладачам з інвалідністю;

2) виплачуються у разі втрати роботи компенсації відповідно до законодавства.

2. Науково-педагогічним, науковим і педагогічним працівникам вищих навчальних закладів встановлюються доплати за науковий ступінь доктора філософії та доктора наук у розмірах відповідно 15 та 20 відсотків посадового окладу, а також за вчене звання доцента і старшого дослідника - 25 відсотків посадового окладу, професора - 33 відсотки посадового окладу. Вищий навчальний заклад може встановити більший розмір доплат за рахунок власних надходжень.

Педагогічна техніка, особливості її прояву в діяльності викладача вищої школи

Ефективність учіння визначається його формами, найпоширенішими з яких є слухання, читання, конспектування, виконання вправ, розв'язування задач, проведення дослідів, навчальні дослідження, професійне моделювання:

- слухання, сутність якого його полягає у сприйманні на слух інформації, яку студент отримує на лекціях, семінарських, практичних та інших заняттях.

Щоб він зміг усвідомити і засвоїти (тобто персоніфікувати) мовну інформацію, викладач має відчувати аудиторію, реагувати на труднощі студентів (не всі можуть виокремити головне, швидко зробити записи), змінюючи темп читання лекції, тембр і гучність мовлення, повторюючи і уточнюючи сказане.

- читання – форма самостійної роботи студента. Рациональне читання є науково обґрунтованою технологією, що забезпечує персоніфікацію максимального обсягу інформації за найкоротший час з мінімальними витратами праці.

- конспектування, яке студенти здійснюють в процесі слухання і читання.

В обох випадках вони вдаються до кількох способів конспектування: записують детально без осмислення; записують головне і одночасно осмислюють записане; ведуть опорний конспект з глибоким осмисленням тексту. При самостійному читанні ступінь персоніфікації інформації значно ґрунтовніший.

- виконання вправ, розв'язування задач. Основною метою цієї форми роботи є формування умінь при вивченні конкретних дисциплін. Задачі і вправи доцільно використовувати з усіх навчальних дисциплін, оскільки вони сприяють розвитку аналітичного мислення студентів, їх самостійності.

У процесі виконання вправ студенти повинні вникнути в їх сутність, вибрати оптимальні шляхи своїх дій, пояснити і довести їх правильність або правомірність.

- проведення дослідів – цю форму діяльності використовують у процесі вивчення природничих дисциплін. Вона передбачена навчальним планом вищого навчального закладу. Проведення дослідів потребує відповідної теоретичної підготовленості, вміння користуватися лабораторним устаткуванням, матеріалами, володіння технологією організації дослідної роботи. Цінність цієї форми діяльності полягає в тому, що студенти здобувають уміння і навички проведення наукового дослідження, поглиблюють теоретичні знання, розвивають у собі допитливість, відповідальність, самостійність.

- навчальні дослідження, до яких належать курсові і дипломні роботи, реферати, проекти, виконання навчально-дослідної роботи вимагає від студентів високого рівня самостійності і пізнавальної активності. Цей вид роботи сприяє розвитку умінь здійснення наукового пошуку і формуванню аналітичного мислення, поглибленню інтересу до певної науки. Нерідко реферат стає основою курсової роботи, а курсова – дипломної робота, яка згодом може стати основою для кандидатської дисертації.

- професійне моделювання застосовують під час виробничої практики. Це планування і здійснення фрагментів виробничої діяльності, наближених до реального виробничого процесу, моделювання різних його варіантів, тобто програвання ролей, які їм доведеться виконувати у майбутній професійній діяльності, набутті професіоналізму.

Викладання навчальної дисципліни даватиме хороші результати за дотримання викладачем таких вимог:

- навчальна програма повинна враховувати детальне і поглиблене вивчення найважливіших проблем, ідей і тем, які сприяють розвитку пошуково-перетворювального стилю мислення;

- викладання навчальної дисципліни має забезпечувати якісне засвоєння базових знань, умінь і навичок, розвиток дивергентного мислення (здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання задачі та міняти їх, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах) і навичок його практичного застосування, що сприяє переосмисленню здобутих знань і генерування нових ідей;

- забезпечення можливості студентам отримувати нову інформацію, прищеплення їм бажання самостійно набувати знання;

- наявність відповідного матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, надання студентам можливості вільного використання художніх, наукових і навчальних джерел;

- заохочення, сприяння студенту проявити ініціативу та самостійність у навчанні;

- сприяння бажанню та прагненню до майбутньої професійної діяльності студента, розвитку усвідомлення своїх обов'язків щодо інших людей, природи тощо.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5

Тема: Лекція у вищій школі як метод і форма навчання

Теоретичні питання:

1. Лекція у вищій школі: мета, функції, структурна побудова.
2. Види лекцій та їх класифікація.
3. Методика проведення лекції.
 - 3.1. Загальні моменти підготовчого процесу
 - 3.2. Підготовка до лекції як до публічного виступу.
 - 3.3. Читання лекції.

Практичні завдання:

1. На основі лекційного матеріалу укладіть схему-опору.
2. Укладіть таблицю традиційних і нетрадиційних видів лекцій.
3. Укладіть схему-опору теми №16 «Лекційний метод викладання» (С. 455–470). Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: [підручник] / Анатолій Миколайович Алексюк / К. : Либідь, 1998. 560с.
4. За наведеною нижче схемою проаналізуйте лекцію вашої спеціальності.
5. Представте власну модель лекції відповідно до вашого фаху.

Творче завдання:

1. Написати есе на тему: «Переваги й недоліки лекційного викладання».

Теми доповідей та рефератів:

1. Історія виникнення лекції у ВНЗ
2. Місце і роль лекцій у Києво-Могилянській академії
3. Зарубіжний досвід читання лекцій.
4. Сучасні проблеми лекційного викладання.
5. Тьюторські заняття як альтернатива лекційним.
6. Публічні лекції К. Тимирязєва – яскраві зразки проблемного викладу.
7. В.О. Сухомлинський про мистецтво слова педагога.
8. Лекції в режимі он-лайн: особливості проведення.

Рекомендована література:

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник для студ. вищ.

навч. закл. 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.

4. Малихін О.В. Методика викладання у вищій школі : [навч. посібник] / Сімферополь : ДІАЙПІ, 2011. – 224с.

5. Нагаєв В.М., Портян М.О. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Харків: Стильна типографія, 2018. – 289 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4929/1/NP_VVSh_2018.pdf <https://cuesc.org.ua>.

6. Фіцула М.М. Педагогіка. Інтернет-магазин «bookstore.net.ua». URL: <http://bookstore.net.ua/moreinfo.php?Bookid=98>.

7. Електронний ресурс: <http://www.studfiles.ru/preview/5394457>.

Допоміжний матеріал

Специфіка педагогічної діяльності полягає в тому, що прочитана лекція ще не є кінцевим етапом. Важливо не тільки провести заняття, але й детально його проаналізувати. Це робиться, в першу чергу, з метою самоудосконалення. Постійний творчий пошук, професійне зростання потребує критичного і уважного ставлення до самого себе.

І. Аналіз лекції може проводитися за кількома напрямками, а саме:

1. Якість підготовчого етапу:

- чи дозволив обраний план достатньо повно висвітлити питання теми і досягти дидактичних цілей?
- наскільки правильно був обраний варіант початку лекції, чи дозволив він одразу встановити контакт з аудиторією?
- наскільки співпав хронометраж на підготовчому етапі з реалізацією?
- який матеріал викликав найбільший інтерес?
- чи достатньо зрозумілими були поняття і терміни, що розглядалися під час лекції?
- що в тексті лекції потребує переробки?

2. Ефективність педагогічної комунікації під час лекції:

- чи співпала прогностична модель аудиторії з реальною?
- наскільки швидко вдалося встановити контакт і у який спосіб?
- як підтримувалася увага протягом лекції?
- чи виникли під час заняття якісь нестандартні ситуації?
- наскільки ефективним був зворотний зв'язок?
- які методи і прийоми були найбільш вдалим?
- чи правильно був обраний стиль спілкування?
- що можна віднести до педагогічних невдач?
- наскільки ці невдачі вплинули на враження від лекції?

Управління пізнавальною діяльністю студентів:

- наскільки аудиторія була готова до сприйняття лекції?

- чи вдалося встановити баланс між рівнем підготовленості аудиторії і підготовленим текстом?
- чи відчувався інтерес до теми лекції і тих проблем, що розглядалися під час неї?
- наскільки продуктивною з точки зору розвиваючого і проблемного навчання була лекція?
- чи стане ця лекція поштовхом для самостійної роботи слухачів (курсантів, студентів), чи викликала вона бажання дізнатися більше?
- що потребує свого логічного продовження на семінарських і практичних заняттях?
- які прогнози на семінарське заняття?

3. Іміджеві характеристики лектора:

- наскільки вдалим був візуальний імідж (одяг, зачіска, вираз обличчя і т.ін.)?
 - як я оцінюю свій комунікативний імідж (сила голосу, тембр, дикція, інтонація, темпоритміка мовлення, рівень володіння мовою, міміка і жести тощо)?
 - чи проявилися під час лекції певні вади або шкідливі звички (наприклад, заповнення пауз звуками "а-а", "е-е", зловживання окремими словами тощо)
 - на що слід звернути увагу в подальшому, щоб подобатися аудиторії?
- Загальні результати:**
- чи досягла лекція поставлених дидактичних цілей?
 - що слід взяти на озброєння, а від чого відмовитися на етапі підготовки і проведення лекції?

Орієнтовна схема аналізу навчального заняття

Мета відвідування заняття: (вивчення підготовленості викладача до заняття; контроль за виконанням єдиних вимог до організації навчально-виховного процесу; діагностика рівня педагогічної майстерності викладача, який атестується).

Підготовка аудиторії до заняття (відповідність аудиторії до санітарно – гігієнічного режиму, наявність у студентів відповідного навчального забезпечення).

Загальні відомості про навчальне заняття: тема навчального заняття, її зв'язок з попередніми і наступними, місце у відповідному розділі; форма, тип навчального заняття, його структура, відповідність темі та поставлених меті; рівень досягнення мети та отримані результати, умови, чинники, що сприяли цьому; сильні та слабкі сторони, досягнення, загальні враження.

Методичне забезпечення заняття: дидактичне (наявність методичної розробки заняття, робочої програми, технологічної карти, лекції та плану заняття, визначення структури, використання фахової та методичної літератури, використання фахової та методичної літератури, підготовка дидактичного та роздаткового матеріалу), технічні засоби навчання (аудіовізуальні засоби, комп'ютери, мультимедійне обладнання).

Постановка мети, завдань навчального заняття як кінцевого результату, необхідного для досягнення викладачем та студентами, створення у студентів установки на досягненні мети.

Перевірка домашнього завдання (відзначити правильність методики опитування, відповідність принципам доступності, системності, послідовності, форми опитування (традиційні: індивідуальне, групове, фронтальне; нетрадиційні: програмоване, бліц-опитування, ігрова форма, взаємоопитування, тестування, захист рефератів тощо)

Стислий аналіз опитування студентів (методи, форми оцінки, аналіз відповідей, знання студентами понять, формул, законів, вміння послідовно висловлювати думку, аналізувати, порівнювати, володіти загальнонавчальними навичками, вміннями, прийоми організації зворотнього зв'язку на кожному етапі навчального заняття, перевірка викладачем рівня розуміння, осмислення студентами навчального матеріалу, рівня сформованості їхніх знань та вмінь; об'єктивність оцінювання індивідуальних особливостей навчальної діяльності студентів).

Тема заняття (її зв'язок з попередніми і наступними темами, місце у відповідному розділі).

Мета: методична (удосконалення методики організації діяльності студентів на занятті; втілення проблемно – пошукового методу навчання; нових педагогічних технологій у навчальний процес); дидактична (постановка мети, завдань навчального заняття як кінцевого результату, необхідного для досягнення викладачем та студентами; мотивація студентів на досягнення мети: бажання оволодіти знаннями, засвоїти властивості, закони, усвідомити значення, сформулювати поняття, уявлення, систематизувати та поглибити знання за темою, залучити до творчої діяльності, оволодіти навичками; виховна (створити атмосферу емоційного підйому, викликати почуття гордості, інтересу, відповідальності, поваги, розвивати пізнавальні можливості, самостійність, наполегливість у навчанні).

Вид заняття (лекція, практичне, лабораторне, семінарське).

Тип заняття: (комбіноване, засвоєння нових знань, застосування знань і формування вмінь, контролю і корекції знань і вмінь, перевірки і оцінки знань).

Методи і форми проведення заняття (цілеспрямоване поєднання форм і методів, активізація думки студентів, стимулювання їх критичного та творчого мислення, вияву власної позиції, поглядів, самостійного пошуку і дослідження).

Мотивація (розкриття значення теми для майбутньої професійної діяльності; актуальність та новизна змісту; емоційне забарвлення викладання, застосування методу порівняння та аналогій; наочність та ілюстративність, ефект парадоксальності і здивування, приклади з власної практичної роботи; застосування ділових ігор, дискусій, ТЗН, реалізація міждисциплінарних зв'язків; раціональне використання часу).

Аналіз педагогічної майстерності (структура й логічність окремих елементів заняття, пов'язування програмного матеріалу з виховними

задачами, зв'язок теорії з практикою, науковість, доступність, засоби підвищення ефективності викладання та активізація розумової діяльності студентів; ставлення до студентів, наявність позитивної установки; створення психологічно комфортного середовища; застосування різноманітних форм співробітництва, міжособистісної взаємодії студентів, стиль діяльності та поведінки викладача, його комунікативні уміння, відкритість, щирість, знаходження контакту зі студентами, вияв педагогічного такту у організації взаємодії зі студентами).

Застосування методів, прийомів, засобів, форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів і їх творче, цілеспрямоване поєднання, активізація думки студентів, стимулювання їх до критичного та творчого мислення, вияву власної позиції, поглядів, самостійного пошуку і дослідження.

Поведінка та діяльність студентів (ставлення студентів до процесу навчання, застосованих форм, методів організації навчально-пізнавальної діяльності, їхня мотивація; ставлення до особистості викладача, вияв до нього).

Організація міжособистісної взаємодії студентів та розвиток їхніх взаємин: (створення психологічно комфортного середовища на навчальному занятті; застосування різноманітних форм співробітництва, міжособистісної взаємодії студентів (дискусії, діалоги, групові форми, колективна робота тощо)).

Отримання зворотнього зв'язку: (методи, прийоми організації зворотнього зв'язку на кожному етапі навчального заняття; перевірка викладачем рівня розуміння, осмислення студентами навчального матеріалу, рівня сформованості їхніх знань та умінь; застосування зворотнього зв'язку для усвідомлення особливостей діяльності, мислення студентів, мотивації їхнього навчання з метою удосконалення організації навчальних занять; об'єктивність оцінювання індивідуальних особливостей навчальної діяльності студентів; мотивація оцінок студентів без елементів критики особистості; загальні висновки (пропозиції і поради щодо вдосконалення підготовки і проведення наступних навчальних занять)).

Результати заняття (наявність і характеристика плану заняття, його виконання, відповідність теми заняття робочій навчальній програмі, наявність грамотно і творчо складеної методичної розробки, досягнення мети заняття, оцінювання для усвідомлення студентами досягнутих успіхів, перспектив їхнього розвитку, стиль діяльності та поведінки викладача, його комунікативні уміння: відкритість, щирість, встановлення контакту зі студентами, вияв педагогічного такту).

Відбір змісту навчального матеріалу, розвиток особистісного ставлення студентів до нього: раціональний відбір наукових, засадничих знань, понять, фактів, що складають основу розвитку умінь, навичок студентів, їхнього соціального становлення, подальшого навчання; спрямованість змісту навчального матеріалу на розгляд проблем, соціально значущих та актуальних для життя студентів, задоволення їхніх пізнавальних

і особистісних потреб та інтересів; відповідність змісту навчального матеріалу рівню розвитку студентів, їхнім пізнавальним можливостям; стимулювання інтересу студентів до змісту (новизна знань, умінь, їхня різностороння значущість, парадоксальність понять, фактів, популярність інформації, емоційність викладу, подання інформації через призму бачення викладача, науковця); інтегрування змісту навчального матеріалу з іншими темами, навчальними курсами і спецкурсами.

Зауваження (недоліки в реалізації змісту навчального заняття, методики його проведення).

Пропозиції (поради щодо вдосконалення підготовки та проведення наступних навчальних занять).

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6

Дидактичні основи семінарських, практичних, лабораторних, індивідуальних та інших форм занять.

Теоретичні питання

1. Специфіка практичних занять.
2. Лабораторне заняття в системі підготовки фахівців.
3. Види семінарів, вимоги до їх організації та проведення.
4. Організація проведення індивідуальних занять, консультацій і колоквиумів.

Практичні завдання:

1. На основі лекційного матеріалу укладіть схему-опору.
2. Укладіть таблицю видів семінарів.
3. Законспекуйте тему №17 «Семінарські заняття у вищій школі» (С. 470–476). — Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: [підручник] / Анатолій Миколайович Алексюк / — К. : Либідь, 1998. — 560с.
4. Представте власну модель практичного заняття відповідно до вашого фаху.

Творче завдання:

1. Написати есе на тему: «Переваги інтерактивних методів навчання».

Теми доповідей та рефератів:

1. Нові інформаційні технології в сучасній системі вищої освіти.
2. Досвід використання ігрових технологій у вищій школі.
3. Технологія дистанційного навчання.
4. Групові методи інтерактивного навчання.
5. Фронтальні методи інтерактивного навчання.
6. Метод проєктів.

7. Педагогічні інновації у ВНЗ.

Рекомендована література:

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.
4. Малихін О.В. Методика викладання у вищій школі : [навч. посібник] / Сімферополь : ДІАЙПІ, 2011. – 224с.
5. Нагаєв В.М., Портян М.О. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Харків: Стильна типографія, 2018. – 289 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4929/1/NP_VVSh_2018.pdf <https://cuesc.org.ua>.
6. Староста В.І. Тестовий контроль психолого-педагогічної підготовки магістрів та аспірантів: навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 100 с. 31.
7. Фіцула М.М. Педагогіка. Інтернет-магазин «bookstore.net.ua». URL: <http://bookstore.net.ua/moreinfo.php?Bookid=98>.
8. Електронний ресурс: <http://www.studfiles.ru/preview/5394457>.

Підсумкові тести з методики викладання у вищій школі

1. На яких засадах мають базуватися стратегічні завдання реформування вищої освіти ?

- А) збереження і примноження національних освітніх традицій
- Б) розвиток вищої освіти відповідно до законів та змін ринкової економіки
- В) розвиток вищої освіти в контексті світових освітніх систем
- Г) активізація міжнародної співпраці
- Д) всі вище згадані відповіді вірні

2. Реформування національної системи вищої освіти передбачає:

- А) сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних та громадських якостей
- Б) визначення концептуальних та нормативно-правових засад проведення системних змін в освітній сфері відповідно до пріоритетних напрямків, обраних суспільством, та сучасних глобалізаційних процесів;
- В) освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми

Г) зміну морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі)

Д) правильної відповіді немає

3. Яка з поданих засад НЕ відноситься до стратегічних завдань реформування вищої освіти в Україні:

А) збереження і примноження національних освітніх традицій

Б) активізація міжнародної співпраці

В) розвиток вищої освіти відповідно до законів ринкової економіки;

Г) централізація

Д) правильної відповіді немає

4. Оберіть правильне формулювання тріади освітніх цінностей:

А) освіта-наука-дослідження

Б) освіта-наука-професія

В) освіта-наука-інновації

Г) освіта-наука-кваліфікація

Д) правильної відповіді немає

5 Загальною довгостроковою метою українського суспільства у процесі змін у вищій освіті є:

А) розробка систем цінностей у вищій освіті відповідно до провідних європейських практик

Б) підвищення мотивації всіх гравців вищої освіти

В) забезпечення академічної свободи

Г) створення повноцінної системи забезпечення якості вищої освіти шляхом еволюційних перетворень, а не революційного реформування

Д) правильної відповіді немає

6. До основних типів ЗВО НЕ належить:

А) університет

Б) ліцей

В) консерваторія

Г) коледж

Д) правильної відповіді немає

7. Заклад вищої освіти четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення це:

А) університет

Б) консерваторія

В) академія

Г) інститут

Д) правильної відповіді

немає

8. Стратегічні вектори реформи це :

А) забезпечення академічної свободи, децентралізація , інтеграція наукових досліджень

- Б) створення умов для ефективної організації навчального процесу
- В) кооперація ВШ із підприємницькими структурами
- Г) забезпечення академічної свободи, децентралізація, інтеграція наукових досліджень, створення умов для ефективної організації навчального процесу, кооперація ВШ із підприємницькими структурами

Д) правильної відповіді немає

9. Аббревіатура НАЗЯВО це:

- А) Національне агентство забезпечення якості вищої освіти
- Б) Національна академія педагогічних наук України
- В) Національне агентство з акредитації України
- Г) Народна асоціація ВНЗ

Д) правильної відповіді немає

10. Інституційний репозитарій це:

- А) Архів вищого навчального закладу
- Б) електронний архів наукових публікацій, у якому накопичуються документи наукового, навчального та методичного призначення

В) відділ наукової літератури бібліотеки ВНЗ

Г) сукупність наукових та навчально-методичних матеріалів

Д) правильної відповіді немає

11. Що становить собою дидактика вищої школи?

- А) рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі
- Б) процес і результат засвоєння тими, хто навчається, системи наукових знань, умінь і навичок, формування суспільних відносин

В) галузь педагогіки вищої школи, яка розробляє теорію освіти і навчання у вищих навчальних закладах, а також виховання у процесі навчання

Г) галузь педагогічних знань про конструювання, застосування і розвиток спеціальних засобів навчання

Д) процедура, послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворюючих дій, операцій та впливів, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань

12. Термін «дидактика» у науковий обіг запровадив:

А) Я. Коменський

Б) К. Ушинський

В) Аристотель

Г) В. Ратке

Д) Д. Дідро

13. Автор праці «Велика дидактика» (1632 р.)

А) В. Ратке

Б) Клод-Адріан Гельвецій

В) Жан-Жак Руссо

Г) Я. Коменський

Д) Йоган Готліб

Фіхте

14. Що є об'єктом методики навчання як науки?

А) відбір з відповідних галузей знань доступних для студентів фактів та положень, які необхідно ввести у зміст навчання

- Б) методичні основи викладання у вищій школі
- В) закономірності організації навчально-виховного процесу та різні форми взаємодії його учасників – педагога і студента
- Г) зміст освіти, викладання та учіння
- Д) дидактичні основи управління навчально-творчою діяльністю студентів

15. Не входить до змісту методики навчання як науки:

- А) вивчення історії розвитку методики навчання
- Б) визначення пізнавального та виховного значення навчального матеріалу
- В) наукове обґрунтування навчальної літератури
- Г) визначення вимог до підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- Д) пошук оптимальних форм, методів і прийомів навчання.

16. Який внесок у методику навчання зробив видатний філософ Греції Аристотель?

- А) довів, що викладач повинен, перш за все, бути науковцем та суспільним діячем, а не лише лектором
- Б) розробив цінні рекомендації щодо проведення заняття
- В) запровадив чотириступеневу систему освіти
- Г) став засновником першого ліцею (334 до н.е.) (автор перших лекторських конспектів – трактатів)
- Д) обґрунтував необхідність прилюдного захисту магістерського та докторського ступеня

17. Ким була запроваджена чотириступенева система освіти, в якій провідним вищим навчальним закладом була представлена академія?

- А) Й. Г. Фіхте Б)
- Я. А. Коменським
- В) К. Д. Ушинським Г) І. Я. Лернером
- Ю. К. Бабанським Д)

18. Методика навчальної дисципліни – це:

- А) процедура, послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворюючих дій, операцій та впливів, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань;
- Б) сукупність прийомів виконання дидактично необхідних дій, які використовує конкретний науково-педагогічний працівник, відображає його індивідуальний стиль, засвоєні ним навички передачі навчальної інформації (яким він надає перевагу);
- В) наука, що досліджує закономірності навчання певної навчальної дисципліни; теорія навчання певної навчальної дисципліни, що розглядає різні форми взаємодії викладання й учіння в оволодінні змістом конкретної навчальної дисципліни;

Г) це цілеспрямований процес двобічної діяльності викладача і студента, в ході якого здійснюється передача та засвоєння знань, формування вмінь і навичок. Результатом завершеного навчання є освіта.

Д) правильної відповіді немає.

19. Що входить до змісту методики навчання як науки:

А) вивчення історії розвитку методики навчання;

Б) визначення пізнавального та виховного значення навчального матеріалу;

В) наукове обґрунтування навчальної літератури та вироблення методів і організаційних форм навчання, що відповідають його меті та змісту;

Г) визначення вимог до підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників;

Д) всі вищезгадані відповіді вірні.

20. У педагогіці навчання визначають як:

А) передачу педагогічним (науково-педагогічним) працівником студентам обсягу знань

Б) сукупність взаємопов'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи

В) цілеспрямований процес двобічної діяльності викладача і студента, в ході якого здійснюється передача та засвоєння знань, формування вмінь і навичок

Г) керівництво навчально-пізнавальною діяльністю, вихованням та розумовим розвитком студентів

Д) процес отримання нових знань

21. Термін «дидактика» у науковий обіг запровадив?

А) Я. Каменський

Б) К. Ушинський

В) М.Пирогов

Г) В. Ратке

Д) В. Сухомлинський

22. Основні елементи змісту освіти:

А) знання; соціальний досвід; уміння та навички; творча діяльність

Б) розкриття сутності навчання; активізації пізнавальної діяльності; удосконалення організаційних форм навчання; визначення критеріїв відбору змісту освіти

В) інформація; способи діяльності досвід їх здійснення; досвід творчої діяльності; досвід емоційно-ціннісного ставлення

Г) професійна спрямованість; мобільність; проблемність; емоційність процесу навчання

Д) правильної відповіді немає

23. Цілі вищої освіти:

- А) розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства
- Б) формування і розвиток творчого потенціалу особистості
- В) виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до активної творчої професійної діяльності

- Г) освіта має бути пронизана загальнолюдськими цінностями
- Д) всі відповіді вірні

24. Одним із головних засобів освіти є:

- А) навчальний предмет
- Б) навчальна програма
- В) навчальний план
- Г) навчальний посібник
- Д) підручник

25. Державний документ, в якому розкривається зміст освіти з кожного предмету і визначається система наукових знань, світоглядних і морально-етичних ідей, практичних умінь і навичок, якими необхідно володіти студентам:

- А) навчальний план
- Б) навчальна програма
- В) освітньо-кваліфікаційна характеристика
- Г) індивідуальний план
- Д) пояснювальна записка

26. Якої форми організації навчання не існує?

- А) індивідуальна
- Б) белл-ланкастерська
- В) дальтон-план
- Г) предметно-пошукова
- Д) бригадно-лабораторна

27. Які із названих нижче методів навчання не відносяться до наочних?

- А) ілюстрація
- Б) перегляд
- В) демонстрація
- Г) спостереження
- Д) всі відповіді вірні

28. Що являє собою бесіда як вид словесного методу навчання?

А) це метод навчання, який передбачає оповідну, описову форму розкриття навчального матеріалу з метою спонукання студентів до створення в уяві певного образу

Б) вербальний метод навчання, за допомогою якого педагог розкриває сутність певного явища, закону, процесу

В) це метод, за допомогою якого здійснюється групове обговорення проблеми для встановлення істини шляхом зіставлення різних думок.

Г) передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних

Д) це система наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичні уміння і навички діяльності, якими людина повинна володіти для навчання

29. Яка класифікація методів навчання групується на підставі двох загальних ознак?

А) бінарна класифікація

Б) класифікація залежно від рівня активності

В) класифікація за джерелом знань

Г) класифікація методів за етапами процесу навчання

Д) класифікація за цілями навчання

30. Метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою:

А) бесіда

Б) опис

В) розповідь

Г) лекція

Д) пояснення

31. Інформаційно-презентативні, алгоритмічно-дієві, самостійно-пошукові методи представлено у класифікації методів за:

А) етапами процесу навчання

Б) джерелом знань

В) рівнями пізнавальної діяльності

Г) характером логіки пізнання

Д) навчальними цілями

32. Частково-пошуковий (евристичний) та дослідницький метод представлено у класифікації методів за:

А) характером логіки пізнання

Б) рівнями пізнавальної діяльності

В) етапами процесу навчання

Г) навчальними цілями

Д) джерелом знань

33. Класифікацію методів навчання на основі цілісного підходу до навчального процесу запропонував

- А) М. Г. Стельмахович
- Б) Ю. К. Бабанський
- В) К. І. Чорна
- Г) В.О. Сухомлинський
- Д) С. С. Вітвицька

34. Ділові та рольові ігри, дискусії й диспути, студентські наукові конференції належать до методів:

- А) контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності
- Б) активних методів
- В) стимулювання інтересу до навчання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності
- Г) методів організації і здійснення навчальних дій та операцій
- Д) пасивних методів

35. Самостійний пошук помилок, уміння самостійно оцінювати свої знання, визначати пріоритетні напрями власного навчального процесу, самоаналіз належать до:

- А) методів усного контролю
- Б) методів самоконтролю
- В) методів стимулювання обов'язку й відповідальності
- Г) методів письмового контролю
- Д) методів лабораторно-практичного контролю

36. Завдання виховання особистості; мета й завдання навчання взагалі та конкретного етапу зокрема; закономірності та принципи навчання; зміст навчального матеріалу; навчальні можливості студентів; наявність засобів навчання; психолого-педагогічні можливості педагога – це:

- А) складові методів навчання
- Б) елементи педагогічної майстерності
- В) критерії вибору методів навчання
- Г) основні підгрупи методів навчання
- Д) складові прийомів навчання

37. Автор праці «Велика дидактика» (1632 р):

- А) В. Ратке
- Б) Ю. К. Бабанський
- В) Я. А. Коменський
- Г) В. О. Сухомлинський

Д) К. Д. Ушинський

38. Права та обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників ВНЗ визначено у Законі України про вищу освіту, статті:

А) 30,31

Б) 45;46

В) 57; 58

Г) 60;61

Д) 73; 74

39. Рефлексивний змістовно-функціональний компонент науково-педагогічної діяльності викладача означає:

А) розширення наукової ерудиції

Б) планування педагогічної діяльності

В) організація викладу навчального матеріалу на лекції

Г) самопізнання, самооцінка, самоконтроль професійної діяльності

Д) забезпечення педагогічної взаємодії в стосунках зі студентами

40. Імідж викладача, його самопрезентація належать до якої функції:

А) пізнавальної

Б) естетичної

В) комунікативної

Г) рефлексивної

Д) діагностичної

41. Гностичний компонент представляє:

А) організацію пізнавальної діяльності студентів і своєї власної, розширення наукової ерудиції, обізнаності та глибини знань свого предмету, професійну самоосвіту

Б) проектування найближчої і віддаленої перспективи особистісного розвитку й професійного становлення студентів

В) організацію власної поведінки й навчально-професійної діяльності студентів, здійснення виховних впливів

Г) використання методів психолого-педагогічної діагностики з метою вивчення особистості студента і групи

Д) виявлення рівня розвитку та психологічних змін суб'єктів педагогічного процесу

42. «...Навчальне без наукового, якою б не була приваблива його зовнішність, – лише блищить...» Ці слова належать:

А) М. Ломоносову

Б) М. Пирогову

- В) В. Ключевському
- Г) М. Остроградському
- Д) Б. Патону

43. Дивергентне мислення пов'язане з розв'язанням задач, що мають багато нестандартних оригінальних рішень. Від лат. «Divergere» означає:

- А) конструктивність, системність
- Б) доводити, аргументувати
- В) логічність, системність
- Г) відхилятися, розходитися
- Д) заперечувати, відмовлятися

44. «Учитель живе доти, доки він учиться. Як тільки він перестає вчитися, у ньому вмирає вчитель» – говорив:

- А) К. Д. Ушинський.
- Б) К. А. Тімірязєв
- В) Т. Н. Грановський
- Г) В. О. Ключевський
- Д) Г. С. Костюк

45. Педагогічна майстерність, як стверджував академік Національної академії педагогічних наук України Іван Зязюн, це:

А) це метод навчання, який передбачає оповідну, описову форму розкриття навчального матеріалу з метою спонукання студентів до створення в уяві певного образу

Б) комплекс властивостей особистості, який забезпечує високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності. Її елементами є гуманістична спрямованість, професійні знання, педагогічні здібності та педагогічна техніка

В) ціннісно-мотиваційна настанова на власну творчість і розвиток своїх потенційних можливостей, прагнення до самореалізації та саморозвитку

Г) використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ понять або відтворення вже наявних

Д) всі відповіді вірні

46. Відчуття міри у процесі спілкування з людьми з урахуванням їхнього фізичного, і передусім психічного стану – це:

- А) педагогічна техніка
- Б) педагогічний такт
- В) поблажливість в усьому
- Г) відсутність контролю

Д) педагогічна майстерність

47. Дидактичні вміння виявляються в тому, щоб:

А) пояснювати студентам навчальний матеріал на доступному для них рівні сприймання; керувати самостійною пізнавальною діяльністю, сприяти розвитку пізнавальних інтересів, інтелектуальних можливостей, формувати дієві мотиви навчальної праці;

Б) організовувати й керувати студентськими колективами, створювати оптимальні умови для їх розвитку; забезпечувати педагогічно ефективну діяльність студентських колективів

В) встановлювати педагогічно вмотивовані контакти зі студентами, первинними колективами, батьками студентів, своїми колегами; регулювати міжособистісні стосунки студентів

Г) безпосередній емоційно-вольовий вплив педагога на вихованців з метою створення в них певного психічного стану, спонукання їх до конкретних дій

Д) здатність проникати у внутрішній світ студентів; розуміти їхній психічний стан

48. Безпосередній емоційно-вольовий вплив педагога на вихованців з метою створення в них певного психічного стану, спонукання їх до конкретних дій характеризують уміння:

А) перцептивні

Б) організаторські

В) комунікативні

Г) дидактичні

Д) сугестивні

49. У перекладі з латинської мови *suggestio* означає:

А) розумію

Б) навіюю

В) навчаю

Г) виховую

Д) спонукаю

50. Важливими вимогами педагогічної техніки є:

А) мистецтво одягатися з урахуванням особливостей професійної діяльності; вироблення оптимального стилю в навчально-виховній діяльності

Б) володіння своїм тілом: уміння ходити, сидіти, стояти; володіння мімікою, жестами; здатність керувати своїм психічним станом і станом вихованців

В) сформованість мовленнєвої культури: правильне професійне дихання, чітка дикція, належні темп і ритм, логічна побудова висловлювань тощо;

Г) уміння вправно й доцільно здійснювати окремі дидактичні операції (писати на дошці, користуватися технічними й наочними засобами навчання,

ставити запитання, слухати відповіді, оцінювати навчальну діяльність студентів і т. ін.);

Д) всі відповіді вірні

51. Продовжте визначення: Лекція – це:

А) форма навчального заняття, в ході якої викладач організовує розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідно сформульованих завдань

Б) організований у доступній формі систематизований виклад навчального матеріалу, будь-якого читання, теми, розділу предмета, сутності тієї чи іншої проблеми

В) форма навчального заняття, за якого студенти під керівництвом викладача особисто проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди з метою практичної перевірки і підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни

Г) тематично спрямована, методично підготовлена суперечка в академгрупі

Д) форма навчального заняття, за якого студенти набувають практичних навичок роботи з лабораторним обладнанням, устаткуванням, вимірювальною апаратурою обчислювальною технікою, оволодівають методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі

52. Основні функції лекції:

А) методологічна, орієнтаційна, стимулююча

Б) початкова, розвивальна, виховна,

В) діагностично-корекційна, контролююча;

Г) мотиваційна, роз'яснююча (пояснююча), переконуюча

Д) всі відповіді вірні

53. Дидактична мета лекції –

А) встановлення, аналіз, науковий розгляд подій, фактів, їх теоретичне обґрунтування, логічне переконливе доведення

Б) співставлення поглядів, різних точок зору, встановлення своєї позиції. Формування і формулювання окремих висновків

В) дати систематизовані засади наукових знань із навчальної дисципліни, розкрити стан і перспективи розвитку в конкретній галузі науки і техніки, сконцентрувати увагу на актуальних проблемах, забезпечити орієнтовну основу для подальшого засвоєння навчального матеріалу

Г) розв'язування низки усних задач, використання ТЗН, понять суміжних дисциплін

Д) навчити креативно мислити, швидко розв'язувати проблемні ситуації

54. За якими критеріями (ознаками) класифікують лекції?

А) залежно від завдань і змісту, залежно від мети, за формою проведення

Б) за назвою, за походженням, за місцем складання, за напрямком, за формою, за способом фіксації, за стадіями створення, за змістом

В) за загальною метою, за науковим рівнем, за дидактичними

завданнями, за способом викладу навчального матеріалу, за типом подачі;

55. За способом викладу навчального матеріалу виокремлюють такі нетрадиційні види лекцій:

А) монологи (без акценту на реакцію аудиторії); діалоги (постійна взаємодія зі слухачами); дискусії (розкриття протиріч у ході лекції)

Б) навчальні, агітаційні, виховуючі, освітні, розвиваючі

В) вступні, оглядові, заключні

Г) проблемні лекції; лекції-візуалізації, бінарні лекції, лекції-дискусії; лекції-прес-конференції; лекції-екскурсії

Д) інструктивні, настановчі, тематичні

56. За науковим рівнем виділяють такі види лекцій:

А) академічні та популярні

Б) навчальні, агітаційні, виховуючі

В) вступні, тематичні, оглядові, інструктивні, заключні

Г) монологи (без акценту на реакцію аудиторії); діалоги (постійна взаємодія зі слухачами); дискусії (розкриття протиріч у ході лекції)

Д) освітні, розвиваючі, настановчі

57. Лекція, яка складається з короткого (15 – 20 хвилин) повідомлення лектора і його відповідей на запитання слухачів (45 – 60 хвилин):

А) бінарна Б) лекція-дискусія В) лекція «круглий стіл»

Г) лекція-візуалізація Д) лекція-брифінг

58. Обговорення теоретичних і практичних питань двома спеціалістами, наприклад представниками двох різних наукових шкіл чи теоретиком і практиком передбачає лекція:

А) лекція-дискусія Б) бінарна В) лекція «круглий стіл»

Г) проблемна лекція Д) лекція-прес-конференція

59. Максимально демократизує спілкування лекторів і слухачів, оскільки передбачає їх рівність як співрозмовників, які колективно обговорюють якусь проблему лекція

А) «круглий стіл» Б) міні-лекція В) лекція-диспут

Г) проблемна лекція Д) лекція-анкета

60. Психологи визначають, що в лектора є три основні засоби впливу на аудиторію:

А) монологи (без акценту на реакцію аудиторії); діалоги (постійна взаємодія зі слухачами); дискусії (розкриття протиріч у ході лекції)

Б) навчання; агітація; виховання

В) вплив; емпатія; навіювання

Г) візуалізація; дискусія; анкетування

Д) лінгвістичні (зміст промови); паралінгвістичні (темп, інтонація тощо); кінетичні (жести, міміка, рухи оратора)

Питання до іспиту з методики викладання вищої школи

1. Вища освіта в Україні: мета принципи, завдання. Шляхи забезпечення якості вищої освіти.
2. Інтеграція вищої школи України в європейську систему освіти.
3. Організаційно-правове забезпечення вищої освіти.
4. Організація праці викладача ЗВО. Педагогічне навантаження.
5. Предмет, мета, завдання курсу методики викладання у вищій школі.
6. Закони, закономірності та принципи навчання.
7. Принципи навчання у вищому навчальному закладі.
8. Відмінності національної системи освіти від Європейської.
9. Принципи активності навчання, наочності, систематизації знань.
10. Зміст, планування та організація навчального процесу у вищій школі. Спеціалізація навчання в сучасній вищій школі.
11. Зміст освіти у вищій школі. Система планування й організація навчального процесу у ЗВО).
12. Сутність поняття «форми організації навчання». Розвиток і становлення організаційних форм навчання.
13. Типологія і характеристика методів навчання. Дидактичні вимоги до вибору методів навчання.
14. Особливості діяльності, типологія, педагогічна культура викладача вищої школи. Сутність, складові та зміст педагогічної культури викладача ЗВО.
15. Педагогічна техніка, особливості її прояву в діяльності викладача вищої школи.
16. Поняття про методи, форми та прийоми навчання у вищій школі. Методи навчання: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.
17. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності.
18. Методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.
19. Бінарні методи.
20. Особливості організації навчального процесу у ВШ. Система організації навчального процесу у ВШ.
21. Стандарти вищої освіти. Загальна характеристика методик викладання у ВШ.
22. Методи активізації пізнавальної діяльності студентів.
23. Лекція у вищій школі. Види лекцій.
24. Академічна лекція в системі професійної підготовки студентів. Технологія і техніка підготовки академічної лекції.

25. Дидактичні і методичні вимоги до академічної лекції. Психолого-педагогічні вимоги до проведення лекції у вищій школі.
26. Слабкі та сильні сторони лекцій у вищій школі, вимоги та рекомендації щодо її проведення.
27. Технологія і техніка організації та проведення семінарів, практичних, лабораторних, індивідуальних занять, консультацій і колоквиумів.
28. Типи семінарських та практичних занять, критерії аналізу їхньої організації.
29. Самостійно-дослідницька діяльність у професійній підготовці: компетентнісний підхід.
30. Творчий доробок вітчизняних науковців у формуванні самостійно-дослідницької діяльності студентів.
31. Здобутки зарубіжних практиків в оптимізації самостійно-дослідницької діяльності.
32. Система організації науково-дослідної роботи студентів як виду самостійно-дослідницької діяльності.
33. Форми й види науково-дослідної роботи студентів. Методи організації науково-дослідної роботи студентів.
34. Технології навчання у вищій школі. Поняття педагогічної технології. Класифікація педагогічних технологій.
35. Особливості та зміст сучасних педагогічних технологій.
36. Сучасні підручники, посібники, електронні посібники.
37. Імідж лектора. Культура вербального і невербального спілкування викладача вищої школи.
38. Педагогічне консультування, майстер-класи.
39. Проектна форма навчання.
40. Особливості інновацій у розвитку вищої освіти у розвинутих зарубіжних країнах.
41. Формування у студентів внутрішньої мотивації навчання.
42. Формування у студентів розумових дій, спеціальних і загальних навчальних умінь.
43. Особливості побудови навчальних планів та програм.
44. Шляхи формування позитивного ставлення студентів до навчальної інформації.
45. Педагогіка співробітництва та особистісно-орієнтована педагогіка у вищій школі.
46. Педагогічна етика і такт викладача вищої школи.
47. Використання інтерактивних форм і методів навчання, їх різновиди (практикум, тренінги, мистецько-ігрові форми навчання, методи наративу:

розповіді, описи, автобіографічні, життєві історії, майстер-класи, педагогічне консультування).

48. Методи формування мислительних дій студентів у єдності з іншими методами навчання.

49. Розвиток критичного та творчого мислення студентів.

50. Зміст поняття «освітня інновація».

51. Сутність та особливості розвивального навчання студентів.

52. Система контролю в навчальному процесі вищої школи.

53. Основні функції та принципи організації моніторингу якості знань, умінь, навичок.

54. Види і форми організації перевірки студентів (індивідуальна, групова, фронтальна перевірка, самоконтроль, рейтингова система).

55. Форми контролю якості знань, умінь, навичок студентів (усна співбесіда, письмове, фронтальне опитування, стандартизований контроль; письмова перевірка, експрес-контроль, лабораторно-практичний контроль, тестова перевірка, колоквіуми, контрольні роботи, заліки, курсові та дипломні роботи, семестрові та державні іспити).

56. Кредитно-модульна система оцінювання студентів у вищій школі.

Навчання студентів у закладах вищої школи.

57. Особливості педагогічних конфліктів у вищому закладі, шляхи їх розв'язання.

58. Умови та шляхи формування студентської команди, спільноти.

59. Особливості, методи та прийоми виховного впливу викладача вищої школи на поведінку, діяльність студентів.

60. Сучасні проблеми, шляхи і засоби виховання студентської молоді.

Контрольні роботи для заочної форми навчання

З методики викладання у вищій школі

Контрольна робота 1

1. Вища освіта в Україні: мета принципи, завдання. Шляхи забезпечення якості вищої освіти.

2. Стандарти вищої освіти. Загальна характеристика методик викладання у ВШ.

3. Формування у студентів внутрішньої мотивації навчання.

Контрольна робота 2

1. Інтеграція вищої школи України в європейську систему освіти.
2. Методи активізації пізнавальної діяльності студентів.
3. Особливості, методи та прийоми виховного впливу викладача вищої школи на поведінку, діяльність студентів.

Контрольна робота 3

1. Нормативно-правова база вищої школи України.
2. Лекція у вищій школі. Види лекцій.
3. Особливості побудови навчальних планів та програм.

Контрольна робота 4

1. Організація праці викладача ЗВО. Педагогічне навантаження.
2. Академічна лекція в системі професійної підготовки студентів. Технологія і техніка підготовки академічної лекції.
3. Шляхи формування позитивного ставлення студентів до навчальної інформації.

Контрольна робота 5

1. Предмет, мета, завдання курсу методики викладання у вищій школі.
2. Дидактичні і методичні вимоги до академічної лекції. Психолого-педагогічні вимоги до проведення лекції у вищій школі.
3. Педагогіка співробітництва та особистісно-орієнтована педагогіка у вищій школі.

Контрольна робота 6

1. Закони, закономірності та принципи навчання.
2. Сучасні підручники, посібники, електронні посібники.
3. Педагогічна етика і такт викладача вищої школи.

Контрольна робота 7

1. Проектна форма навчання.
2. Технологія і техніка організації та проведення семінарів, практичних, лабораторних, індивідуальних занять, консультацій і колоквиумів.
3. Використання інтерактивних форм і методів навчання, їх різновиди.

Контрольна робота 8

1. Відмінності національної системи освіти від Європейської.
2. Типи семінарських та практичних занять, критерії аналізу їхньої

організації.

3. Методи формування мислительних дій студентів у єдності з іншими методами навчання.

Контрольна робота 9

1. Принципи активності навчання, наочності, систематизації знань.
2. Самостійно-дослідницька діяльність у професійній підготовці: компетентнісний підхід.
3. Розвиток критичного та творчого мислення студентів.

Контрольна робота 10

1. Зміст, планування та організація навчального процесу у вищій школі. Спеціалізація навчання в сучасній вищій школі.
2. Творчий доробок вітчизняних науковців у формуванні самостійно-дослідницької діяльності студентів.
3. Зміст поняття «освітня інновація».

Контрольна робота 11

1. Зміст освіти у вищій школі. Система планування й організація навчального процесу у ВНЗ).
2. Здобутки зарубіжних практиків в оптимізації самостійно-дослідницької діяльності.
3. Особливості, методи та прийоми виховного впливу викладача вищої школи на поведінку, діяльність студентів.

Контрольна робота 12

1. Система організації науково-дослідної роботи студентів як виду самостійно-дослідницької діяльності.
2. Сутність поняття «форми організації навчання». Розвиток і становлення організаційних форм навчання.
3. Система контролю в навчальному процесі вищої школи.

Контрольна робота 13

1. Типологія і характеристика методів навчання. Дидактичні вимоги до вибору методів навчання.
2. Форми й види науково-дослідної роботи студентів. Методи організації науково-дослідної роботи студентів.
3. Основні функції та принципи організації моніторингу якості знань, умінь, навичок.

Контрольна робота 14

1. Особливості діяльності, типологія, педагогічна культура викладача вищої школи. Сутність, складові та зміст педагогічної культури викладача ВНЗ.
2. Технології навчання у вищій школі. Поняття педагогічної технології. Класифікація педагогічних технологій.
3. Види і форми організації перевірки студентів (індивідуальна, групова, фронтальна перевірка, самоконтроль, рейтингова система).

Контрольна робота 15

1. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності.
2. Кредитно-модульна система оцінювання студентів у вищій школі.
3. Імідж лектора. Культура вербального і невербального спілкування викладача вищої школи.

10. Контроль знань

Критерії оцінки іспиту:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, рекомендованою програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності,
- виявляє творчі здібності і використовує їх під час вивчення навчально-програмового матеріалу.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання у достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;

- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу.

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання, але при рішенні допускає значну кількість помилок;

- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під

керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінку «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правові документи:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#>.

2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#>.

3. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні» від 3 грудня 1999 р. № 1273-XIV // Організація роботи з іноземними студентами і розвиток міжнародного співробітництва в освіті України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1273-14#>.

4. Міністерство освіти і науки України. Лист № 1/9-650 (2018, жовт. 23) керівникам закладів вищої освіти «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти». URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/124272_124272.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 673 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України». https://законодавство.com/download/postanova-vid-chervnya-2021-673-pro-2021-90934.html#google_vignette.

6. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років. URL: <http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>

8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>

9. Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 р. № 1074. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1074-96-н#Text>

10. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-98-п#Text>

11. Про наукову і науково-технічну діяльність: закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#>.

Основна література:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Ред. Фінікова Т. В., Артюхова А. Є. Київ: Таксон. 2016. 234 с.

2. Бех, І. Д. Патріотизм як цінність. 7 наукових позицій у національно-патріотичному вихованні. Управління освітою. 2018. № 6, С. 7–12.

3. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. 1-е вид. К.: Українська Видавнича спілка, 1997. 441 с.

4. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. Підручник за модульнорейтинг. системою навчання. 2-ге вид. Київ: Центр учб. літ., 2018. 384 с. 7.

5. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи: підручник. 2-ге вид.,

переробл. і доповн. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.

6. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.

7. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України / гол. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

8. Зазуліна Л. Кейс-метод у системі підвищення кваліфікації педагогів. Післядипломна освіта. 2010. №2. С. 27–30.

9. Зайченко І.В., Теслюк В.М., Каленський А.А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи: підручник / За ред. проф. І.В.Зайченка. Київ : Ліра-К, 2017. 484 с.

10. Калініченко Н. А. Науковці України – еліта держави. Київ. Вид-во: Логос Україна. Том IV. 2015. 328 с. URL: <http://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=nued4&id=1535>.

11. Каплінський, В. В. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник. Київ: КНТ, 2019. 225 с.

12. Карпенко О., Прокопів Л. Вища освіта у контексті євроінтеграції: навч.-метод. посіб. Дрогобич, 2019. 148 с.

13. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. № 3(27). С. 137–145.

14. Ляшенко, М. Ю. Актуальні проблеми формування професійної мотивації майбутніх педагогів професійного навчання / М. Ю. Ляшенко // Scientific and pedagogical internship “Innovative methods of organization of educational process in the field of pedagogy and psychology in Ukraine and EU countries”. October 21 November 29, 2019. Maria Curie-Skłodowska University, 2019. С. 104–107. URL:

15. Нагаєв В.М., Портян М.О. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Харків: Стильна типографія, 2018. – 289 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4929/1/NP_VVSh_2018.pdf<https://cuesc.org.ua>.

16. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика & Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. 504 с.

17. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навч. посіб. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с. 26.

18. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>.

19. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 472 с.

20. Прокопів Л. Інноваційні технології навчання і виховання у ЗВО:

навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2017. 166 с.

21. Сікорський П.І. Нова педагогіка. Львівська політехніка . Львів 2021. 540 с.

22. Стинська В., Прокопів Л. Технології формування лідера у процесі професійної підготовки викладача ЗВО. Освітні обрії. 2021. 1(52). С. 115–118.

23. Янкович О.І. Освітні технології сучасних навчальних закладів: навч.-метод. посіб. Тернопіль, 2015. 212 с.

Додаткова:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. К., 1998. 560 с.

2. Амеліна С. М. Тренінги з розвитку умінь та навичок діалогічного спілкування. Дніпропетровськ : Пороги, 2005 73 с.

3. Бабин І. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти на період до 2020 р. URL: <http://www.tempus.org.ua/uk/national-team-here/238.html>.

4. Барабаш В. А., Глебова Л. В., Мехеда А. М. Науково-дослідницька діяльність у процесі формування професійної компетентності студентів-інформаційників. *Соціум. Документ. Комунікація*: зб. наук. праць. Серія: Історичні науки. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я.М. 2020. Вип. 10. С.216 – 240. <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/10409>

5. Барабаш В. А. Громадянська культура майбутнього фахівця в контексті формування громадянського суспільства. *Наукові записки КДПУ імені В. Винниченка*. Сер. : Пед. науки: зб. наук. праць. Вип. 135. Кіровоград : Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка 2015. С. 53–56.

6. Барабаш В. А., Глебова Л. В. Формування громадянської активності студентів у процесі викладання соціально-гуманітарних дисциплін. *Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових статей*. Вип.5. Серія «Історичні науки». Переяслав-Хмельницький, 2018. 360 с. http://nbuv.gov.ua/UJRN/colscart_2018_5_3.

7. Барабаш В. А., Глебова Л. В. Інформаційні ресурси бібліотеки закладу вищої освіти як джерело розвитку інтелектуального та духовного потенціалу студентів // *Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових праць*. Серія «Історичні науки». Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2019. Вип.6/2 (Спецвипуск). С.11–28. DOI:<https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=15532767756050326344&btnI=1&hl=uk>

8. Біла книга національної освіти України / Проект / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. К., 2009. 376 с. URL:

<http://www.ukraine3000.org.ua> > img > forall > Ped.

9. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України: аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1537/>.

10. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. 2-ге вид. К.: Знання, 2011. 488 с.

11. Кремень В. Г. Філософія : мислителі, ідеї, концепції : підручн. / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. К. : Книга, 2005. 528 с.

12. Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / А. Брінклі, Б. Десанте, М. Флегм та ін. За ред. О.І. Сидоренка. К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні». 2003. 144 с.

13. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. вип. 61 / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України; редкол.: О. П. Гребельник, Я. Я. Болюбаш, І.А. Шелест та ін. К., 2010. 185с.

14. Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі: *монографія* / авт.. кол.: Н. М. Авшенюк, В. О. Кудін, О. І. Огієнко та ін. Київ. : Педагогічна думка, 2011. 232 с.

15. Наукові дослідження – шлях до розв'язання проблем педагогіки. URL: <http://ua.textreferat.com/referat-12845.html>.

16. Ракітнянська Л. М. Становлення та розвиток поняття «емоційний інтелект»: історико-філософський аналіз. Неперервна професійна освіта: теорія і практика (Серія: Педагогічні науки) : гол. ред. С. Сисоєва. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2018. № 3–4 (56–57). С. 36–42.

17. Ставицький А., Затонацька Т. Формування культури якості вищої освіти в українських університетах. Освітня аналітика України. 2017. №1. С. 21–32.

18. Староста В.І. Тестовий контроль психолого-педагогічної підготовки магістрів та аспірантів: навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 100 с. 31.

19. Фіцула М.М. Педагогіка. Інтернет-магазин «bookstore.net.ua». URL: <http://bookstore.net.ua/moreinfo.php?Bookid=9>

20. Mytsenko Valerii, Barabash Viktoriia, Bondarenko Anna. Formation of Soft Skills Among Future Specialists in Information, Library and Archival Affairs. Наукові записки / Ред. кол. В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Випуск 199. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2021. 261 с. С. 82–87. URL: <https://pednauk.cuspu.edu.ua>.

21. MYTSENKO Valerii, BARABASH Viktoriia GLEBOVA Lyudmila.

Educational potential of the activities of information institutions during the war period. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2023. Випуск 208. С. 79–86. DOI:10.36550/2415-7988-2023-1-207-79-86.

Інформаційні ресурси:

1. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. URL: <https://dnpb.gov.ua>.
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Методи навчання та їх класифікація: «Osvita.Ua». URL: <http://osvita.ua/school/theory/> 780/.
5. Міжнародна стандартна класифікація освіти. URL:: [http://www.uis.unesco.org/](http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isc-ed-fields-of-education-training-2013RU.pdf) Education/ Documents/isc-ed-fields-of-education-training- 2013RU.pdf.
6. Національна стандартна класифікація освіти URL: [http://naps.gov.ua/uploads/](http://naps.gov.ua/uploads/files/sod/NSKO.pdf) files/sod/ NSKO.pdf.
7. (Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах URL: [http://www. mon.g ov. Ua / index. php / ua / diyalnist / nauka /naukovadiyalnistu -vishchikh-navchalnikh -zakladakh /4688](http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukovadiyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688).
8. Нормативно-правові акти з реформування вищої освіти URL:[https://imzo. gov. ua/osvita/vyschaosvita/normatyvna-baza/normatyvno-pravovi-akty-z-reformuvannyavyschoji-osvity/](https://imzo.gov.ua/osvita/vyschaosvita/normatyvna-baza/normatyvno-pravovi-akty-z-reformuvannyavyschoji-osvity/) .
9. Наукова періодика України. Сайт електронних видань вищих навчальних закладів і наукових установ України. URL: <http://journals.uran.ua>
10. Сервіси та інформаційні ресурси. Педагогіка вищої школи. URL: www.kspu.edu/Information/services.aspx
11. Higher Education Pedagogies ISSN: (Print) (Online) Journal homepage. URL: <https://www.tandfonline.com/loi/rhep20>.